

การเสวนาในวาระครบรอบ ๗๔ ปี การอภิวัฒน์ไทย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และพระราชบัญญัติ
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว
ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕

การเสวนาในวาระครบรอบ ๗๕ ปี
การอภิวัฒน์ไทย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

“๗๕ ปี ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ : ๗๕ ปีของอะไร ?”

ครั้งที่ ๑ หัวข้อ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
และ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดินสยามชั่วคราว
ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕”

โดย สุพจน์ ด้านตระกูล ดร.ปรีชา สุวรรณทัต
ดำเนินรายการโดย : สิริรุสส์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

วันเสาร์ที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

เวลา ๑๓.๓๐ น. - ๑๗.๐๐ น.

ณ ห้องสมุด ฯ สถาบันปรีดี พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion

OPENBASE.in.th

๐๐๑๐๐๐ เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike BY NC SA 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

การเสวนาในวาระครบรอบ ๗๕ ปี

การอภิวัฒน์ไทย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

“๗๕ ปี ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ : ๗๕ ปีของอะไร ?”

ครั้งที่ ๑ หัวข้อ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และ
พระราชบัญญัติธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยาม
ชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕”

จัดพิมพ์โดย :

สถาบันปรีดี พนมยงค์

เลขที่ ๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ)

แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๐-๒๓๘๑-๓๘๕๕

อีเมล banomyong_inst@yahoo.com

เว็บไซต์ www.pridiinstitute.com

พิมพ์เมื่อ : เดือนมิถุนายน ๒๕๕๐

ภาพปกหน้า : ภาพบน “ธง ที่นี้ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เวลาย่ำรุ่ง คณะ
ราษฎรได้ก่อกำเนิดรัฐธรรมนูญเพื่อความเจริญของชาติ” หมุดนี้เป็นจุด
ที่หัวหน้าคณะราษฎรยืนอ่านแถลงการณ์ประกาศเปลี่ยนแปลงการ
ปกครอง ซึ่งฝังอยู่ ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า เบื้องซ้ายของพระรูป
หน้าประตูลานมเสื่อป่า

ภาพล่าง : ราษฎรชุมนุมที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

ภาพปกหลัง : นายปรีดี พนมยงค์ อายุ ๒๐ ปี ขณะศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๖๓

จัดรูปเล่ม-พิมพ์ : ปาปรัสส์ พับลิเคชั่น โทรศัพท์ ๐-๒๒๘๗-๒๔๙๒

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ : 978-974-8136-50-9

คำนำ

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย จะด้วยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม มักจะถูกกละเลย ถูกลืมนึกถึง ถูกบิดเบือนอยู่บ่อยครั้ง

ด้วยสถาบันปรีดี พนมยงค์ ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการอภิวินัย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ บนถนนสายการเมืองของชาติไทยที่ยาวนานมา ๗๕ ปี ยังมีปัญหาที่ค้างคาใจพลเมืองไทยอีกหลายประเด็น จึงได้จัดเสวนาในหัวข้อต่าง ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจ โดยครั้งที่ ๑ หัวข้อ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕” เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ ห้องสมุดฯ สถาบันปรีดี พนมยงค์ โดยมี อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล และ ดร.ปรีชา สุวรรณทัต เป็นวิทยากร และ ดำเนินรายการโดย สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย นอกจากนี้ มีอาจารย์ด้านธรรมนูญการปกครองแผ่นดินจากหลายสถาบันการศึกษาและผู้สนใจร่วมเสวนาด้วย

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ “ซึ่งสุกก่อนห้าม” หรือไม่

สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ พระราชทานธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับแรก และฉบับวันที่ ๑๐

ธันวาคม ๒๕๖๕ ใช่หรือไม่

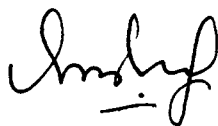
เหตุใดธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ จึงต่อต้านด้วยคำว่า “ชั่วคราว”

“อำนาจสูงสุดของประเทศ เป็นของราษฎรทั้งหลาย” ตามความในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ ยังคงดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันหรือไม่

บทบาทของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕ จนถึงปัจจุบันเป็นเช่นไร

ฯลฯ

หลาย ๆ คำถามนี้ ท่านผู้อ่านคงจะหาคำตอบที่เป็นข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์จากการเสวนาในครั้งนี้ และเป็นหน้าที่ของทุกท่านที่จะลงลึกไปค้นหา ค้นคว้า วิเคราะห์ และให้ข้อสรุปในโอกาสต่อไป แม้อาจจะไม่ตรงใจตนเองก็ตาม

(นางวานี พนมยงค์ - สายประดิษฐ์)

กรรมการบริหารและนายทะเบียน

สถาบันปรีดี พนมยงค์

๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๐

ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์
และพระราชบัญญัติธรรมนูญ
การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว
ฉบับ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : สวัสดิ์ท่านผู้มีเกียรติทุกท่าน สถาบัน
ปรีดี พนมยงค์ ขอต้อนรับท่านทั้งหลายเข้าสู่การเสวนาใน
วาระครบรอบ ๗๕ ปี การอภิวัฒน์ไทย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕
“๗๕ ปี ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ : ๗๕ ปีของอะไร ?” ครั้งที่ ๑
หัวข้อ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และพระราชบัญญัติ
ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗
มิถุนายน ๒๔๗๕” วิทยากรในวันนี้หลายท่านคงรู้จักเป็นอย่างดี
ท่านเป็นผู้ทำให้เราเข้าใจถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เข้าใจถึงคุณค่าของการ
ขบวนการเสรีไทยและเหตุการณ์เกี่ยวเนื่องต่าง ๆ ท่านแรก คือ
อาจารย์สุพจน์ ตำนตระกุล ท่านเป็นนักคิดนักเขียน เคย
ร่วมขบวนการเสรีไทยทางภาคใต้ เคยร่วมขบวนการกู้ชาติ
เคยถูกจองจำในคุกมีผลงานเขียนหนังสือทางพระพุทธศาสนา
เป็นบุคคลท่านแรก ๆ ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท่านอาจารย์ปรีดี

พนมยงค์ โดยที่ไม่ได้เป็นศิษย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านที่สอง ดร.ปรีชา สุวรรณทัต เป็นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตคณบดีคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีผลงานทางวิชาการมากมาย

สังคมไทยในช่วงหลัง มักจะมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับรัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นหลัก กำหนดให้เป็นวันรัฐธรรมนูญอีกด้วย ในแง่ข้อเท็จจริงแล้วพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นธรรมนูญการปกครองฉบับแรกของประเทศไทย และเป็นฉบับที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้เขียนขึ้น รายละเอียด ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ เป็นอย่างไร ขอเรียนเชิญ อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล ให้ความกระจ่างด้วยครับ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : ก่อนอื่นขอพูดถึงเหตุการณ์ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คือความขัดแย้งในสังคม อันเป็นเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ก่อนที่จะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อันเป็นการพูดถึงเหตุการณ์ ความคิดเห็นทางการเมือง และเรื่องราวทางการเมือง

เมืองของคณะกรรมการเมืองคณะหนึ่ง พรรคการเมืองพรรคหนึ่ง ที่มีชื่ออยู่ในประวัติศาสตร์ชาติไทยยุคใหม่ว่า **คณะราษฎร** ซึ่งได้มีบุคคลบางกลุ่มบางคณะในขณะนี้ พยายามที่จะลบล้างชื่อ**คณะราษฎร**ออกจากหน้าประวัติศาสตร์ชาติไทย หรือพยายามบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ของ**คณะราษฎร** หรือสถานการณ์ขณะนั้นให้ผิดไปจากความเป็นจริง บุคคลบางกลุ่มบางคณะดังกล่าวนี้นี้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลรุ่นใหม่ เกิดมาภายใต้ระบอบใหม่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ แล้วก็ตาม แต่ก็เป็นคนรุ่นใหม่ เฉพาะร่างกายเท่านั้น หากจิตใจวิญญาณยังคงถูกครอบงำ เชื้อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกเหนือธรรมชาติ จึงได้กลายเป็นเครื่องมือของพวกซากเดนศักดินา ที่กงล้อประวัติศาสตร์ ได้บดขยี้ผ่านพ้นไปแล้ว

เรื่องที่ผมจะพูดถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง วันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นเรื่อง ความขัดแย้งในสังคม อันก่อให้เกิดซึ่งความเปลี่ยนแปลงทั้งหลายทั้งปวงรวมทั้งการเปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ด้วย ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพูดถึงเรื่องความขัดแย้ง ซึ่งก็เป็นเรื่องเดียวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลง เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้นเอง ในทุกสังคมนับจากสังคมยุคทาส ยุคศักดินา ยุคทุนนิยมในปัจจุบัน ความขัดแย้งดำรงอยู่สองคู่ โดยหลักการ

คู่ขัดแย้งแรก คือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับ ผู้ถูกปกครอง เพราะผู้ปกครองเป็นตัวแทนของชนชั้นผู้กดขี่ ชูตรีต ความขัดแย้งดังกล่าวนี้ เป็นความขัดแย้งที่เป็น ปฏิบัติกษ ที่ไม่อาจจะประนีประนอมกันได้ ท่านเมธีทาง วิทยาศาสตร์สังคม จึงกล่าวไว้อย่างถูกต้องว่า ประวัติศาสตร์ อันยาวนานของมนุษยชาติที่ผ่านมา นับแต่ยุคบุพกาล เป็น ประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ทางชนชั้น ความขัดแย้งของคู่ขัดแย้งนี้ บางครั้งก็ปรากฏออกมาถึงเลือดถึงเนื้อและถึงชีวิต ถึงแม้จะไม่ปรากฏออกมาถึงเลือดถึงเนื้อถึงชีวิตก็ตาม แต่ ความขัดแย้งนั้นก็ยังคงดำรงอยู่และจะดำรงอยู่ต่อไปตราบเท่าที่ การดำรงอยู่ของชนชั้น ซึ่งรอคอยวันที่จะระเบิดขึ้นมาในวัน หนึ่งข้างหน้าอย่างแน่นอน ความขัดแย้งคู่นี้คือความขัดแย้ง ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง วิทยาศาสตร์สังคมถือว่าเป็นความขัดแย้งหลัก

ส่วนความขัดแย้งอีกคู่หนึ่ง คือความขัดแย้งระหว่าง ผู้ปกครองกับผู้ปกครอง เป็นการขัดแย้งในผลประโยชน์หรือ กลุ่มผลประโยชน์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันดังเช่นความขัดแย้งที่ผ่านมาและดำรงอยู่ขณะนี้ ซึ่งเป็นความขัดแย้งภายใน ของระบบทุนนิยมนั่นเอง แต่ก็ลากเอาชาวบ้านผู้ถูกปกครอง เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย หรือความขัดแย้งทางรัฐสภาคือความ ขัดแย้งระหว่างพรรคฝ่ายค้านกับพรรคฝ่ายรัฐบาล ซึ่งต่างก็เป็น ตัวแทนของชนชั้นผู้กดขี่ชูตรีตด้วยกัน แต่คนละกลุ่มผล

ประโยชน์กัน วิทยาศาสตร์สังคมเรียกความขัดแย้งนี้ว่าความขัดแย้งรอง

จากความขัดแย้งในสองคู่ความขัดแย้งนี้เอง ที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง แต่การเปลี่ยนแปลงการเมืองการปกครองในสมัยอยุธยา รวมทั้งสมัยกรุงธนบุรี และกรุงเทพฯ (หลังวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕) เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งรอง **คือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง** ในสมัยอยุธยาจากความขัดแย้งรองคือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครอง ทำให้ษัตริย์ถูกปลงพระชนม์ถึง ๑๓ พระองค์ เสร็จแล้วก็ดำรงอยู่ซึ่งการกดขี่ขูดรีดกันต่อไป ผู้ปกครองหน้าใหม่มา ก็ได้สถาปนาอำนาจปกครองขึ้น แล้วก็ปล่อยให้ความขัดแย้งหลักดำรงอยู่ต่อไป คือความขัดแย้งระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองนั่นเอง จนถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ความขัดแย้งหลักระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครองระเบิดขึ้น เกิดบุคคลคณะหนึ่งซึ่งเรียกว่า**คณะราษฎร** ประกอบด้วยราษฎร ทหารและพลเรือน มีความคิดก้าวหน้าและมีจิตสำนึกฝ่ายราษฎร เป็นตัวแทนหรือกองหน้าฝ่ายราษฎร ลุกขึ้นทำการเปลี่ยนแปลง

ก่อนจะเกิด ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น ผมขอเล่าสถานการณ์ขณะนั้นอย่างคร่าว ๆ เพื่อความเข้าใจในเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองแผ่นดินเมื่อวันที่ ๒๔

มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ อันนำมาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับแรกคือ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งขณะนั้นเรียกว่า **ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม** จึงจำเป็นที่จะต้องได้ศึกษาจากคำประกาศการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร ได้นำออกประกาศต่อหน้าทหารและประชาชนที่ไปชุมนุมกัน ณ ลานพระบรมรูปทรงม้าในเช้าวันนั้น แต่ก่อนที่เราจะได้ศึกษาคำประกาศนั้น ขอให้เราได้ทำความเข้าใจในการดำรงอยู่ของโครงสร้างสังคม สภาพการณ์พื้นฐานของสังคมในเวลานั้นเป็นประการแรก (พอดีผมกำลังเขียนเรื่องประวัติรัฐธรรมนูญ ก็เลยนำเอาตอนที่สองที่กำลังเขียนอยู่มาอ่านให้ฟัง)

โครงสร้างของสังคมประกอบขึ้นด้วย ๓ ส่วน คือ เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม หรือที่ท่านอาจารย์ปรีดีเรียกว่า ทัศนะสังคม ซึ่งทางฝ่ายมาร์กซิสต์และฝ่ายซ้ายเขาใช้คำว่า วัฒนธรรม แต่ท่านอาจารย์ปรีดีใช้ว่า ทัศนะสังคม อันเดียวกันแหละครับ แต่คำว่าทัศนะสังคมเข้าใจง่ายกว่า กว้างขวางกว่า ใช้คำว่าวัฒนธรรมบางที่อาจจะเข้าใจคับแคบไป ใน ๓ ส่วนนี้ เศรษฐกิจเป็นโครงสร้างพื้นฐาน ส่วนการเมืองและวัฒนธรรม หรือทัศนะสังคมเป็นโครงสร้างเบื้องต้น โครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างเบื้องต้นเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กันและต้องสอดคล้องกัน สังคมจึงจะดำรงอยู่ได้อย่างปกติ โดยประการสำคัญชนชั้นใดเป็นผู้กุมอำนาจในโครงสร้างพื้นฐาน

การเมืองและวัฒนธรรม หรือทักษะสังคม ก็จะตกอยู่ในอำนาจของชนชั้นนั้น ในยุคทาสเจ้าทาสเป็นผู้กุมอำนาจพื้นฐานอำนาจทางการเมืองและวัฒนธรรมหรือทักษะสังคมจึงอยู่ในอำนาจของเจ้าทาส ในยุคศักดินา เจ้าศักดินาเป็นผู้กุมอำนาจพื้นฐาน คือเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมหรือทักษะสังคมจึงอยู่ในอำนาจของเจ้าศักดินา ในยุคทุนนิยมปัจจุบันนายทุนเป็นผู้กุมอำนาจ ในโครงสร้างพื้นฐานคือเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมหรือทักษะสังคม จึงอยู่ในอำนาจของนายทุน

โครงสร้างของสังคมไทย ก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นโครงสร้างของยุคศักดินา ความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างพื้นฐานกับโครงสร้างเบื่องบนเริ่มก่อตัวขึ้นหรือนัยหนึ่งคือความขัดแย้งระหว่างระบบเศรษฐกิจกับระบอบการเมือง กล่าวคือ ระบบเศรษฐกิจในขณะนั้น โดยพื้นฐานเป็นระบบเศรษฐกิจศักดินา ผสมด้วยระบบทุนนิยมที่เริ่มแตกหน่ออ่อนมาตั้งแต่ตอนปลายสมัยรัชกาลที่ ๔ แล้วค่อย ๆ เติบโตขึ้นมาตามลำดับ ในรัชกาลที่ ๕ รัชกาลที่ ๖ และรัชกาลที่ ๗ ประวัติศาสตร์การเติบโตและขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย บอกว่า ปล่องควันไฟของโรงงานอุตสาหกรรมปล่องแรกในสยามเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๑ ปล่องควันไฟดังกล่าวนี้นี้เป็นของโรงสีข้าวอเมริกัน “สตรีมไรซ์มิลล์” เจ้าของเป็นชาวอเมริกัน และเมื่อเวลาผ่านไป

ปล่องควันไฟของโรงสีข้าวก็ได้เพิ่มมากขึ้น พร้อมกับการ
อุตสาหกรรมและการค้าแข่งอื่น ๆ ก็ติดตามมา เช่น กิจการ
โรงพิมพ์ กิจการเหมืองแร่ กิจการป่าไม้ กิจการรถไฟ กิจการ
เหล่านี้ดำเนินวิธีการตามวิธีการเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ท่าน
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้พูดถึงมูลเหตุของการเปลี่ยนแปลง
การปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ไว้ตอน
หนึ่งว่าดังนี้

“เมื่อระบบทุนนิยมสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตกแล้ว ก็พัฒนาเป็นทุนใหญ่มหาศาลยิ่งขึ้นเป็นบรมณานุภาพ
หรือจักรวรรดินิยม แผลอำนาจเข้ามาในสยามประเทศและ
ประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ สยามก็ได้ถูกบังคับให้จำต้องทำ
สนธิสัญญากับประเทศต่าง ๆ อันเป็นผลให้สยามจำต้องรับ
เอาระบบเศรษฐกิจทุนนิยมคู่กับระบบเศรษฐกิจศักดินาสมัยเก่า
ดังนั้นทัศนะอันเกิดจากระบบทุนนิยมสมัยใหม่ในยุโรปจึงได้
ตามเข้ามาในสยามด้วย ซึ่งมีเสียงเรียกร้องภายในสยามเอง
จากผู้ที่เคยศึกษาอยู่ในยุโรปและอเมริกาที่ไม่ใช่หัวดี้อันที่
ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
มาเป็นระบอบราชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ แต่เสียงเรียก
ร้องนั้นมีระดับต่าง ๆ กัน”

นี่เป็นข้อเขียนของท่านอาจารย์ปรีดี บอกว่าความ
เรียกร้องต้องการของระบอบราชาธิปไตยเริ่มเข้ามาแล้วตั้ง
แต่ในยุคนั้น ดังกล่าวแล้วในเบื้องต้นว่าโครงสร้างพื้นฐานคือ

ระบบเศรษฐกิจ เกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน และจะต้องสอดคล้องกันกับโครงสร้างเมืองบนคือระบอบการเมืองและวัฒนธรรม ตรงกันข้ามถ้าโครงสร้างเมืองบน คือระบอบการเมืองขัดแย้งกับโครงสร้างพื้นฐานคือระบบเศรษฐกิจ สังคมจะดำรงอยู่อย่างปกติไม่ได้

ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ความขัดแย้งดังกล่าวได้เกิดขึ้นทั่วไป ดังตัวอย่างหนังสือทูลเกล้าถวายฎีกาของนายทองเจือ จารุสาทร ลงวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๔ มีความตอนหนึ่งว่าดังนี้ (นี้เป็นหนังสือทูลเกล้าถวายฎีกาต่อรัชกาลที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔) “เวลานี้ไปที่ใดแม้แต่ชาวนาชนบท ก็กล่าวถึงเศรษฐกิจการเมือง ได้ยินข้อครหาอย่างธรรมดาและเดือดร้อน **บ้างว่ารัฐบาลปกครองราษฎรอย่างทาส อย่างหลอกลวง อย่างสับสนเล็ดกันทุกหนทุกแห่ง** การนิินหาว่าร้ายนี้ไม่ถึงกับเป็นภัยในวันนี้ก็ตาม **แต่ก็เป็นชนวนให้เกิดความเสียหายในอนาคต**” นี่เป็นคำทำนายของนายทองเจือ จารุสาทร ที่กราบบังคมทูลในหนังสือทูลเกล้าถวายฎีกา หนังสือพิมพ์ในเวลานั้นที่เป็นตัวแทนความคิดเห็นราษฎร ก็ได้ถ่ายทอดความทุกข์ยากของราษฎรออกมาทางหน้าหนังสือพิมพ์อยู่เป็นปกติ ดังที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้นำความทุกข์ยากของราษฎรมาร้อยเรียงเป็น**แถลงการณ์ของคณะราษฎร** และพระยาพหลพลพยุหเสนาได้นำไปอ่านประกาศต่อหน้าประชาชนที่ลาน

พระบรมรูปทรงม้า เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ว่า
ดังนี้

ประกาศของคณะราษฎร ฉบับที่ ๑

“ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชย์สมบัติสืบต่อจากพระ
เชษฐานั้น ในชั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่ากษัตริย์องค์
ใหม่นี้คงจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การก็หาได้เป็นไป
ตามที่คิดหวังกันไม่ กษัตริย์ครองทรงอำนาจเหนือกฎหมายเดิม
ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไร้คุณความรู้ให้ดำรง
ตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการ
ใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง
และการซื้อของใช้ในราชการ ทাকাไรในการเปลี่ยนเงิน ผลิต
เงินของประเทศ ยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร
กดขี่ข่มเหงราษฎร ปกครองโดยขาดหลักวิชา ปล่อยให้บ้าน
เมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้จากความตกต่ำใน
ทางเศรษฐกิจและความฝืดเคืองในการทำมาหากินซึ่งพวก
ราษฎรได้รู้กันอยู่โดยทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือ
กฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้

การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์มิได้
ปกครองประเทศเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน
รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้าง

ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดียรัจฉาน ไม่นึกว่าเป็นมนุษย์ เหตุฉะนั้น แทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้ว่า ภาษีอากรที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้านบาท ส่วนราษฎรสิ กว่าจะหาได้แม้แต่เล็กน้อย เลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียเงินราชการหรือภาษีใด ๆ ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นก็ได้อโค่นราชบัลลังก์ลงเสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวงไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าหลอกว่าจะบำรุงการทำการทำกินอย่างโน้นอย่างนี้ แต่ครั้นคอย ๆ ก็เหลวไป หาได้ทำจริงจังไม่ มิหนำซ้ำกล่าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสีย ภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กิน ว่าราษฎรยังมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรโง่ คำพูดของรัฐบาลเช่นนี้ใช้ไม่ได้ ถ้าราษฎรโง่ เจ้าก็โง่เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรไม่รู้ถึงเจ้านั้นไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษาที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าเมื่อราษฎรได้มีการศึกษา ก็จะรู้ความชั่วร้ายที่พวกเจ้าทำไว้ และคงจะไม่ยอมให้เจ้าทำนาบนหลังคนอีกต่อไป

ราษฎรทั้งหลายพึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎร ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขาหลอกลวง บรรพบุรุษของราษฎร

เป็นผู้ช่วยกันทำให้ประเทศเป็นนิสรภาพพ้นมือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่ซุบมือเปิบและกวาดทรัพย์สินสมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อยล้านเงินเหล่านี้เอามาจากไหน? ก็เอามาจากราษฎรเพราะวิธีทำนาบนหลังคนนั่นเอง บ้านเมืองกำลังอืดขัดฝืดเคือง ชาวนาและพ่อแม่ทหารต้องทิ้งนา เพราะทำนาไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุงรัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนเรียนสำเร็จแล้วและทหารที่ปลดกองหนุนแล้วก็ไม่มียานพาหนะ จะต้องอดอยากไปตามยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย บีบคั้นข้าราชการชั้นผู้น้อย นายสิบ และเสมียนเมื่อให้ออกจากงานแล้วก็ไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอาเงินที่พวกเจ้ากวาดรวบรวมไว้มากจัดบำรุงบ้านเมืองให้คนมีงานทำ จึงจะสมควรที่สนองคุณราษฎรซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็หาได้ทำอย่างใดไม่ คงสูบเลือดกันเรื่อยไป เงินเหลือเท่าไรก็เอาไปฝากต่างประเทศ คอยเตรียมหนีเมื่อบ้านเมืองทรุดโทรม ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่านี้ย่อมชั่วร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎร ข้าราชการ ทหาร และพลเรือนที่รู้เท่าถึงการกระทำอันชั่วร้ายของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังตั้งเป็น**คณะราษฎร**ขึ้น และได้ยึดอำนาจของกษัตริย์ไว้ได้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายนี้ได้ก็โดยที่จะต้องจัดการปกครองโดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลาย ๆ ความคิดดีกว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุข

ของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่ประสงค์ทำการแย่งชิงราชสมบัติ ฉะนั้น จึงได้อัญเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่จะต้องอยู่ใต้กฎหมายธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพังไม่ได้ นอกจากด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความประสงค์นี้ให้กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในความรับตอบ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบภายในกำหนดโดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมาก็จะชื่อว่าทรยศต่อชาติ และก็เป็นกำบังที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ ประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นอยู่ในตำแหน่งตามกำหนดเวลา ตามวิธีนี้ราษฎรพึงหวังเถิดว่าราษฎรจะได้รับความบำรุงอย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำ เพราะประเทศของเราเป็นประเทศที่อุดมอยู่แล้วตามสภาพ เมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเจ้ารวบรวมไว้จากการทำนาบนหลังคนตั้งหลายร้อยล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่นอน การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้องวางโครงการอาศัยหลักวิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอด เช่นรัฐบาลที่มีกษัตริย์เหนือกฎหมายมาแล้ว หลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรวางไว้ มีอยู่ว่า

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในการเมือง ในทางศาล ในทาง

เศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศ ไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ
ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก
๓. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทาง
เศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎร
ทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง
๔. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวก
เจ้ามีสิทธิยิ่งกว่าราษฎรเช่นที่เป็นอยู่ในเวลานี้)
๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ
เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าว
ข้างต้น
๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลายจงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎร ให้ทำ
กิจอันจะคงอยู่ชั่วดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคน
ที่มีได้ร่วมมือเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลกษัตริย์เหนือกฎหมาย
พึงตั้งตนอยู่ในความสงบและตั้งหน้าทำมาหากิน อย่าทำการ
ใด ๆ อันเป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎร การที่ราษฎรช่วย
คณะราษฎรนี้ เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร
บุตร หลาน เหลน ของตนเอง ประเทศจะมีความเป็น
เอกราชอย่างพร้อมบริบูรณ์ ราษฎรจะได้รับความปลอดภัย
ทุกคนจะต้องมีงานทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมีสิทธิเสมอกัน

และมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้า เป็นทาสพวกเจ้า
หมดสมัยที่เจ้าจะทำนาบนหลังราษฎร สิ่ง que ทุกคนพึงปรารถนา
คือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐซึ่งเรียกกันเป็นศัพท์ว่า
“ศรีอาริยะ” นั้น ก็จะต้องบังเกิดขึ้นแก่ราษฎรถ้วนหน้า”

คณะราษฎร

๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕

นี่เป็นคำประกาศของ**คณะราษฎร** เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้เขียนขึ้นมา โดยเอาถ้อยคำต่าง ๆ มาจาก คำถวายฎีกาบ้าง เอามาจากบทความหนังสือพิมพ์บ้าง เอามาร้อยเรียงกันขึ้น ตามสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ในขณะนั้น รวมทั้งชี้ทางออกของสังคมไทยด้วยทฤษฎีประชาธิปไตย

คำประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎรดังกล่าวนี้นี้ เป็นการประกาศเจตนารมณ์ประชาธิปไตยอย่างรอบด้าน คือประเทศนี้เป็นของราษฎรทั้งหลาย ไม่ใช่ของกษัตริย์ตามที่เขาหลงกลวง จึงต้องปกครองโดยราษฎร คือโดยมีสมภารได้ปรึกษาหารือกันหลาย ๆ ความคิด เพื่อความสุขความเจริญอย่างประเสริฐของราษฎรที่เรียกกันว่า **ศรีอาริยะ**

จากคำประกาศของ**คณะราษฎร**จะเห็นได้ว่า ท่านผู้

เขียนคำประกาศคือท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นท่านมีบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่ได้เขียนอย่างอัตตวิสัย แต่เขียนจากภาวะวิสัย หรือสภาพแวดล้อมที่ดำรงอยู่ในเวลานั้น จึงเป็นการเขียนตรงตามความเป็นจริงที่ดำรงอยู่ในเวลานั้น และถ้อยคำสำนวนในการเขียนก็ไม่ใช่ว่าท่านผู้เขียนคิดประดิษฐ์ขึ้นมาเอง แต่เป็นถ้อยคำสำนวนที่ปรากฏอยู่แล้วในบทนำหรือความเห็นในหน้าหนังสือพิมพ์รวมทั้งถ้อยคำสำนวนของหนังสือทูลเกล้าถวายฎีกา ท่านผู้เขียนคำประกาศจึงเป็นแต่เพียงเก็บคำสำนวนเหล่านั้นมาเรียบเรียงร้อยกรองขึ้น คำประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครอง นอกจากจะเป็นการประกาศเจตนารมณ์ประชาธิปไตยรอบด้านแล้วยังเป็นการเปิดเผยความชั่วร้ายของระบอบการปกครองของกษัตริย์ในขณะนั้น ซึ่งคณะราษฎรไม่อาจทนเห็นความทุกข์ยากของราษฎร อันเนื่องมาจากระบอบการปกครองนั้นดำรงอยู่ต่อไป **จึงได้ร่วมกันยึดอำนาจการปกครองเผด็จการของกษัตริย์ที่สืบต่อมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย** มาเป็นระบอบประชาธิปไตยดังที่ได้แสดงออกซึ่งแถลงการณ์และเจตนารมณ์ประชาธิปไตย ที่กล่าวข้างต้น

ทั้ง ๆ ที่ชาวคณะราษฎรส่วนมาก โดยเฉพาะท่านผู้นำหนุ่ม ๆ ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนั้น มีโอกาสที่จะเจริญก้าวหน้าในราชการในระบอบเก่ากันทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นนายพันตรีหลวงพิบูลสงคราม (จอมพล ป.พิบูลสงคราม)

นาวาตรีหลวงสินธุสงครามชัย อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม (อาจารย์ปรีดี พนมยงค์) แต่โดยที่เห็นแก่ความเป็นธรรมในสังคม เห็นแก่ความผาสุกของราษฎร เจ้าของประเทศ ผู้ที่เป็นเจ้านายคุณที่แท้จริง พวกท่านเหล่านี้จึงยอมเสี่ยงอย่าว่าแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเลย แม้กระทั่งชีวิตของตนเอง ก็ยอมสละได้ ดังนั้นที่มีการโฆษณาชวนเชื่อในเวลาต่อมาว่า พระปกเกล้าฯ เตรียมที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้อยู่แล้ว แต่คณะราษฎรได้ฉวยโอกาสชิงทำเสียก่อน และทำให้ประชาธิปไตยต้องล้มลุกคลุกคลานมาจนถึงบัดนี้ จึงเป็นความผิดของคณะราษฎร **คำกล่าวเช่นนี้ ไม่เป็นความจริงเป็นคำกล่าวลวงโลก** ขอให้ท่านผู้มีสติบริบูรณ์พิจารณาดูเถิดว่า ใครบ้างจะเสียสติถึงกับยอมเสี่ยงสละชีวิตทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง **ในเมื่อรู้อยู่แล้วว่าพระมหากษัตริย์จะพระราชทาน** ก็คงมีแต่คนเสียสติ หรือคนบ้าที่จะทำเช่นนั้น **หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นการก่อกวนของคนเสียสติ หรือคนบ้า** เพื่อทำลายเกียรติภูมิของคณะราษฎร ว่าทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อประโยชน์แห่งตน

ต่อประเด็นนี้ ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เผยความในใจไว้ในอารัมภบทของเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย เพราะในขณะนั้นเศรษฐกิจอยู่ในกำมือของเจ้าศักดินา และกลุ่มนายทุนที่เพิ่งแตกหน่ออ่อน อารัมภบทความในใจของอาจารย์ปรีดีว่าดังนี้

“เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ คณะราษฎรประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์คือหลัก ๖ ประการ หลักซึ่งเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของประเทศความว่า **“จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”** ความขื่อนี้ย่อมหวังอยู่ในใจประชาชนถ้วนหน้า...การบำรุงความสุขของราษฎรนี้เป็นจุดประสงค์อันยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้าในการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะเปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่งเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแค่เลือกนอกเท่านั้น ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือ**บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร...**”

การเปลี่ยนแปลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองอันเป็นโครงสร้างเบื้องต้นด้วยวิธีรัฐประหาร ซึ่งเป็นหลักการทั่วไปของการยึดอำนาจ แต่โดยที่โครงสร้างเบื้องต้นขึ้นต่อโครงสร้างเบื้องล่างอันเป็นโครงสร้างพื้นฐาน หรืออีกนัยหนึ่งการเมืองขึ้นกับเศรษฐกิจ ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้เข้าใจในปัญหาดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจดังกล่าวขึ้น เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างเบื้องล่างคือ เศรษฐกิจให้มาอยู่ในกำมือของราษฎรเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงของโครงสร้างเบื้องต้น หรือนัยหนึ่ง เป็นหลักประกันทางการ

เมืองของราษฎร แต่ท่านก็ทำไม่สำเร็จ ถูกขัดขวางโดยกลุ่มพลังเก่า และฝ่ายล้าหลังบางคนในคณะราษฎรเอง ในที่สุดอำนาจการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ก็ค่อย ๆ แปรธาตุเปลี่ยนสี เป็นอำนาจการเมืองของพลังเก่าที่ปฏิภิกิริยา ดังที่เป็นอยู่ในเวลานี้

เมื่อยึดอำนาจ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้วก็สั่งหลวงศุภชลาศัย เดินทางไปหัวหินโดยทางเรือเพื่อ ยื่นคำขาด ต่อพระปกเกล้าฯ ซึ่งประทับอยู่พระราชวังไกลกังวล หัวหิน เมื่อพระปกเกล้าฯได้รับหนังสือจาก คณะราษฎรในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ในตอนเย็น ก็กลับมากรุงเทพฯ ในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และในวันที่ ๒๖ มิถุนายน ตอนเช้านั้นเอง คณะราษฎรก็ได้นำหนังสือทูลเกล้าฯเพื่อลงพระปรมาภิไธยสองฉบับ ฉบับหนึ่งคือ หนังสือ พระราชกำหนดนิรโทษกรรม การกระทำเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อีกฉบับหนึ่งคือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม พ.ศ. ๒๔๗๕ รัชกาลที่ ๗ ทรงลงพระนามฉบับเดียว คือฉบับพระราชกำหนดนิรโทษกรรม โดยไม่ต้องมีผู้รับสนองพระราชโองการ เพราะในขณะนั้นท่านทรงมีอำนาจสมบูรณ์ในฐานะอธิราชย์อย่างเต็มที่ ส่วนธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น ท่านขอไว้ดูก่อนสักหนึ่งคืน รุ่งขึ้นวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ท่านจึงขอต่อรองให้เติมคำว่า “ชั่วคราว” ธรรมนูญนั้นจึงได้ชื่อว่า **ธรรมนูญการปก**

ครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ โดยไม่ต้องมีผู้รับสนองพระบรมราชโองการเช่นเดียวกัน เพราะว่าท่านยังมีอำนาจสมบูรณ์อยู่ในขณะนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนั้น มาตรา ๑ ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า **“อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย”**

วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ประชุมสภา ในการประชุมสภาได้ตั้งรัฐบาลขึ้นมาโดยมี พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งขณะนั้นเรียกว่าประธานกรรมการราษฎร ขณะเดียวกันสภาได้ตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้น ๗ ท่าน ต่อมาเพิ่มอีก ๒ ท่านเป็น ๙ ท่าน ๘ ท่านเป็นข้าราชการบริพารเก่า ตัวแทนคณะราษฎรมีอยู่คนเดียว คือท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐธรรมนูญฉบับนั้น รัชกาลที่ ๗ พอกพ้อใจมาก ตามถ้อยแถลงของพระยามโนปกรณนิติธาดาบอกเช่นนั้น เริ่มเปลี่ยนคำว่า **“อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย”** เปลี่ยนเป็น **“อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย”** เปลี่ยนคำว่า **“เป็นของ”** เป็นว่า **“มาจาก”** เริ่มบิดเบือนไปแล้ว ในธรรมนูญการปกครองฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้น มีทั้งหมด ๓๙ มาตรา ในหมวดพระมหากษัตริย์มีอยู่ ๕ มาตรา เริ่มจากมาตรา ๓ ถึง มาตรา ๗ มาตรา ๗ บอกว่า **“การกระทำใดๆ ของกษัตริย์ ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงใช้ได้ มิฉะนั้น**

เป็นโมฆะ” ธรรมนูญนี้ใช้อยู่ประมาณ ๕-๖ เดือน ก็ได้ใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับใหม่ที่รัชกาลที่ ๗ พอใจ คือรัฐธรรมนูญ ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕

เกี่ยวกับหมวดพระมหากษัตริย์รัฐธรรมนูญนี้ บัญญัติไว้ ๔ มาตรา เริ่มจากมาตรา ๓ ถึงมาตรา ๑๑ มาตรา ๓ ได้บัญญัติไว้ว่า “องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้” มาตรา ๕ บอกว่า “พระมหากษัตริย์ทรงตำแหน่งจอมทัพสยาม” มีเรื่องที่จะเล่าสอดแทรกเข้ามา ในเรื่องจอมทัพสยามในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด มีอำนาจเหนือข้าราชการทั้งหลายทั้งปวง ได้มีความขัดแย้งกับคณะผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ตอนนั้นท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินร่วมกับพระองค์เจ้าอาทิตย์ อยู่มาวันหนึ่ง จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระองค์เจ้าอาทิตย์และอาจารย์ปรีดีพิจารณาแล้วเห็นว่าใบลาถูกต้องก็ลงพระนาม และลงนามให้ลาออก แล้วได้นำออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง แต่จอมพล ป.พิบูลสงครามอยู่ที่ไหนก็ไม่ทราบ เกิดกลับใจให้นายทหารผู้หนึ่งคือพลตรีไชย ประทีปเสนา มาขอใบลาคืน และไม่ยอมลาออก วันรุ่งขึ้นให้ พลตรีไชย ไปแก้ข่าวทางวิทยุกระจายเสียงว่าท่านไม่ได้ลาออก จอมพล ป.พิบูลสงคราม

โกรธแค้นท่านอาจารย์ปรีดี และพระองค์เจ้าอาทิตย์ แต่ทำอะไรไม่ได้ เพราะเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน จึงใช้วิธีสั่งให้ทั้งสองท่านไปรายงานตัวต่อผู้บัญชาการทหารสูงสุด พระองค์เจ้าอาทิตย์ตกใจก็ไปรายงานตัว เพราะอยู่ในตำแหน่งถือว่าเป็นข้าราชการพลเรือน แต่ท่านอาจารย์ปรีดีพนมยงค์ไม่ยอมไป โดยบอกว่าท่านเป็นผู้แทนกษัตริย์เป็นจอมทัพใหญ่กว่าจอมพล ท่านอาจารย์ปรีดี ใช้คำว่าจอมทัพจึงไม่ไปรายงานตัวในครั้งนั้น

หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ต่อมา มีรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๙ ที่สืบต่อมาจากรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม ก็สืบต่อมาจากรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เพราะฉะนั้นรัฐธรรมนูญทั้ง ๓ ฉบับนี้สืบต่อมาจากการเปลี่ยนแปลง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ จากระบบกษัตริย์มีอำนาจล้นพ้นไม่จำกัดมาเป็นการจำกัดอำนาจกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญประชาธิปไตย นั่นเอง

รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๙ มีมาตราเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ๙ มาตรา เริ่มจาก มาตรา ๓ ถึงมาตรา ๑๑ มาตรา ๕ บอกว่า “พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย” ตอนนั้นจอมพล ป.พิบูลสงครามเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย ด้วยความคิดคลั่งชาติ อัน

นี่ก็เป็นปัญหาสำคัญท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ พยายาม
 คัดค้านอยู่ตลอดเวลา แต่คัดค้านไม่สำเร็จ คือหลวงวิจิตร
 วาการได้ไปอินโดจีน ได้เดินทางไปี่ต่าง ๆ ที่มีชนชาติไทย
 พอกลับมาก็เจอกับจอมพล ป.พิบูลสงครามว่ายังมีคนไทย
 อยู่ในแหลมอินโดจีนอีกเยอะ จอมพล ป.พิบูลสงครามก็คิด
 ที่จะรวมมหาอาณาจักรไทย ก็มาเปลี่ยนชื่อประเทศสยามมา
 เป็นประเทศไทย ท่านอาจารย์ปรีดี คัดค้านแต่ไม่สำเร็จ
 ในรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๘๙ มาตรา
 ๕ บอกว่า “พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย”
 มาตรา ๖-๗-๘ บอกว่า “พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจ
 นิติบัญญัติทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี
 ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล” รวมทั้งได้ยกเลิกมาตรา ๑๑
 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับก่อนที่บัญญัติไว้ว่า **“พระบรมวงศานุวงศ์
 ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป โดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม
 ย่อมดำรงอยู่เหนือการเมือง”** จึงเป็นการเปิดโอกาสให้พวกเจ้า
 ในฐานะเป็นคนไทยได้มีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองบริบูรณ์
 ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นกำลังสำคัญของพรรคประชาธิปัตย์
 จนกระทั่งบัดนี้

หลังจากรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ.
 ๒๔๘๙ การเปลี่ยนแปลงใหญ่เกิดขึ้น การเปลี่ยนธาตุเปลี่ยน
 สีของระบอบการปกครองก็ฉายแสงให้เห็นมากขึ้น ได้เกิด
 รัฐประหารขึ้นโดย พลโทผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้นำรัฐประหาร

หลวงกาจสงคราม เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ แล้วแอบเก็บไว้ใต้ตุ่ม ตุ่มนั้นเป็นตุ่มแดง ก็เลยเรียกรัฐธรรมนูญฉบับนั้นว่า รัฐธรรมนูญตุ่มแดง ในรัฐธรรมนูญนี้มีมาตราเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ โดยเพิ่มมาตราขึ้น เพิ่มมาตรา ๙ บอกว่า **“พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งอภิรัฐมนตรี เป็นตำแหน่ง สำหรับถวายคำปรึกษาราชการแผ่นดิน”** มีคำใหม่เกิดขึ้นคำหนึ่ง คือ คำว่า **อภิรัฐมนตรี**

หลังจากนั้นก็มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๔๙๒ สืบต่อจากรัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่มนั่นเอง เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์รัฐธรรมนูญนี้มี ๒๑ มาตรา เริ่มจากมาตรา ๕ จนถึงมาตรา ๒๕ มาตรา ๒๑ บอกว่า พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทยและทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารทั้งปวง มาตรา ๒๓ บอกว่า **“พระมหากษัตริย์ทรงเลือกและแต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิเป็นประธานองคมนตรี และอีกไม่มากกว่า ๘ คนประกอบเป็น คณะองคมนตรี”** รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ใช่คำว่า อภิรัฐมนตรี ใช้คำว่า องคมนตรี และเพิ่มตำแหน่งกษัตริย์ให้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารทั้งปวง มีการอภิปรายก่อนที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะออกมาใช้บังคับ เป็นการอภิปรายกันในสภากันอย่างมากมายยืดเยื้อ เป็นที่น่าสนใจและน่าศึกษาจึงขอคัดคำอภิปรายบางตอนมาอ่านให้ฟังดังนี้

รายงานการประชุมสภา ครั้งที่ ๑๓ วันที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๒ เป็นคำอภิปรายของ นายพิน สุพรรณสาร “เรา

จะแลเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงอำนาจของพระมหากษัตริย์จากรัฐธรรมนูญฉบับเก่า ๆ ไปนั้นเป็นอันมาก แต่รัฐธรรมนูญเก่า ๆ ที่ได้ใช้มาจะเป็นฉบับไหนก็ตาม ตั้งแต่ ๒๔๗๕ , ๒๔๘๙ ได้แบ่งแยกอำนาจพระมหากษัตริย์ไว้ ๓ ประการ ประการที่ ๑ พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจนิติบัญญัติทางสภาผู้แทนราษฎร และใช้พระราชอำนาจบริหารผ่านทางคณะรัฐมนตรี ใช้พระราชอำนาจตุลาการผ่านทางศาล รัฐธรรมนูญเก่า ๆ ของเรา ที่ให้อำนาจทั้ง ๓ ประการนี้ ต้องมีรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ที่ใช้กันมาแล้วเราถือว่าพระมหากษัตริย์ทำอะไรไม่ผิด โดยมีรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ แต่ว่าในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ **ได้เพิ่มพระราชอำนาจพระมหากษัตริย์ขึ้นอีกอย่างมากมาย** เมื่อได้อ่านดูแล้วข้าพเจ้าใคร่จะขอเรียนแก่ประธานสภาด้วยความเคารพว่า **ผู้ร่างมีความปรารถนาจะเห็นยวรั้งให้พระมหากษัตริย์เข้ามาพัวพัน** ในทางการเมืองให้มากเกินไปจนสมควรข้าพเจ้าไม่วิตกว่าพระมหากษัตริย์เข้ามาพัวพันทางการเมืองแล้วจะใช้อำนาจบีบบังคับอำนาจพระราชารัฐธรรมนูญของท่านก็หาไม่ได้ แต่ข้าพเจ้าเป็นห่วงเป็นใยในพระองค์เป็นอย่างยิ่ง เพราะการที่เข้ามาเล่นการเมือง หรือเข้ามาพัวพันในการเมืองนั้น ย่อมจะต้องมีการถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากมาย เพราะสมัยนี้เป็นสมัยเสรีภาพ ทุกคนเหมือนกันหมด ท่านนั่งอยู่ในสภาแห่งนี้ ท่านจะแลเห็นได้ชัดแจ้งว่า การวิพากษ์วิจารณ์ในสมัย

นี้ หนังสือพิมพ์ก็ดี หรือสภากาแฟก็ดี มิได้มีการไว้หน้ากัน
 เลยจะเป็นใครก็ตาม ได้มีการเขียนข้อความวิพากษ์วิจารณ์
 กันอย่างรุนแรงเกือบจะเรียกว่า เป็นการหมิ่นประมาทไปก็ว่าได้
 เพราะฉะนั้นหากท่านผู้ร่างได้เขียนรัฐธรรมนูญนี้เห็นยั้งไว้ให้
 พระมหากษัตริย์เข้ามาพัวพันทางการเมืองมากเกินไปหลัก
 ของรัฐธรรมนูญที่แล้ว ๆ มา **ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นห่วงพระเกียรติ**
และฐานะของท่านนั้นจะต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์หลายแง่
หลายมุม พระมหากษัตริย์ทรงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา โดย
 มืองมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ จริงอยู่
 ท่านประธาน สภาร่างรัฐธรรมนูญ ท่านได้เปรียบเทียบกับว่า
 รัฐมนตรี รับสนองพระบรมราชโองการ พระมหากษัตริย์ทรง
 ตั้งโดยมืองมนตรีรับสนองพระบรมราชโองการนั้น อย่างไร
 จะดีกว่ากัน ถ้าอย่างไรจะดีกว่ากันแล้ว ข้าพเจ้าจะไม่เถียง
 แต่ว่าท่านนึกบ้างหรือเปล่าว่า การที่พระมหากษัตริย์จะมา
 ทรงเลือกท่านสมาชิกวุฒิสภานั้น**คือเลือกนักการเมือง** เพราะ
 ฉะนั้น ในการเลือกก็อาจจะมิได้ทั้งดีและทั้งชม ถ้าเลือกผิด
 ก็จะถูกเขาติฉินนินทา ผิดหรือไม่ผิดไม่สำคัญ **แต่มีผู้วิ่งไป**
หาพระมหากษัตริย์ วิ่งไปหาถึงองคมนตรี ขอให้ป็นสมาชิก
 วุฒิสภาอย่างแนนอน เช่นนั้น **พระมหากษัตริย์ไม่ทรงโปรดคน**
ไหนบ้าง คนผู้นั้นก็ไม่พอใจกับว่า พระมหากษัตริย์เล่นพวก
 เล่นพ้องอะไรต่าง ๆ ถ้าพระมหากษัตริย์ถูกวิพากษ์วิจารณ์เช่น
 นี้แล้วท่านคิดบ้างหรือเปล่าว่า ราชบัลลังก์จะสั่นคลอนสัก

เพียงไร ข้าพเจ้าเชื่อเหลือเกินว่าหลักไม่พินันคณการ”

นี่เป็นคำอภิปรายของนายพิน สุพรรณสาร ซึ่งเป็น
ท่วยไยต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ เพราะฉะนั้นการ
เปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ผู้จงรัก
ภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ **ควรจะนึกถึงคุณูปการของ**
คณะราษฎรเป็นอย่างมากที่เชิดชูพระมหากษัตริย์ให้อยู่
เหนือการเมือง เพื่อให้สถาบันนี้ยืนยงคงอยู่ชั่วฟ้าดิน แต่อีก
พวกหนึ่งที่อ้างตัวว่าจงรักภักดีกลับดึงพระมหากษัตริย์ลงมา
เกือกก่ลัวกับการเมือง อย่างที่นายพิน สุพรรณสาร ได้อภิปราย

ยังมีอีกท่านหนึ่งซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ อภิปรายปัญหา
นี้เช่นกัน บุคคลสำคัญคนนี้และสืบต่อมาถึงปัจจุบันนี้
ลูกชายเป็นถึงนายกรัฐมนตรี คนนั้นคือ คุณพโยม จุลานนท์
ผู้แทนจังหวัดเพชรบุรี คุณพโยมบอกว่า “ข้าพเจ้าเองก็เคย
ได้รับราชการทหารมหาดเล็กในราชสำนักพระปกเกล้า มาเป็น
เวลา ๔ ปี ข้าพเจ้าเคารพและเทิดทูนราชบัลลังก์พระเกียรติ
ของพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริง ไม่น้อยไปกว่าท่านผู้ที่ร่าง
รัฐธรรมนูญ แต่ว่าเป็นผู้ที่รักษาอำนาจเหมือนกัน ได้อ่านได้
พิจารณาดู รวมทั้งได้ยืมบันทึกการอภิปรายไปดูแล้ว ใน
หมวดที่ ๒ นี้เท่าที่บันทึก ท่านผู้ร่างได้ถวายเป็นอำนาจแก่พระ
มหากษัตริย์เกินกว่าที่ได้มีมาแล้วในรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ
ของเราที่ได้ใช้มา ข้าพเจ้ารู้สึกว่าคุณจริงนั้นการที่เราจะ
พยายามถวายเป็นอำนาจให้แก่พระมหากษัตริย์ ถ้าพูดถึงในทางดี

ข้าพเจ้าก็รับรองเหมือนกันว่า อาจจะมีผลดีมาก แต่ในทางเดียวกัน ข้าพเจ้าใคร่จะขอให้สภานี้ พิจารณาทางกลับบ้าง **เพราะธรรมดาทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีคุณมีโทษ** การที่เราถวายอำนาจแก่พระมหากษัตริย์มากเกินไปนั้น ได้มีผู้ทักท้วงหลายท่านว่า เราได้เทิดทูนว่าไว้พระมหากษัตริย์นั้น เราถือว่าเป็นยอดแห่งความเคารพสักการะ เราจะละเมิดมิได้ อันนี้เรารับรองกันมานานแล้วว่า เราเทิดทูนพระมหากษัตริย์ของเราอย่างนั้น แต่ว่าในขณะเดียวกัน รัฐธรรมนูญฉบับนี้ก็กลับมอบพระราชภาระให้แก่พระมหากษัตริย์หลายสิ่งหลายประการ ทั้งส่วนพระองค์และในส่วนนิติบัญญัติ และบริหารก็เป็นเช่นนั้น แล้วธรรมดาใคร ๆ ก็ย่อมรู้ว่า สี่ตีนยังรู้พลาดนักปราชญ์ยังรู้พลั้ง ฉะนั้นแล้วจะไม่มีพลั้งพลาดอย่างไรก็เมื่อมีการพลั้งพลาดแล้ว **ปัญหาเรื่องเคารพสักการะและละเมิดต่างๆ ก็จะกระทบสันคลอนได้** ทั้งนี้ว่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว รองลงมารัฐธรรมนูญฉบับนี้ ได้บัญญัติพระชนมายุไว้ ซึ่งท่านอ้างว่าต่างประเทศเข้าบัญญัติกัน ข้าพเจ้าก็ไม่เถียงท่านอ้างได้

พระชนมายุให้ทรงบรรลุนิติภาวะของกษัตริย์ อายุ ๑๘ ปีนั้น ในเมื่อพระมหากษัตริย์เรายังไม่ได้จุติมาจากดวงอาทิตย์เหมือนญี่ปุ่น แล้วก็ทำไมคนไทยอายุ ๑๘ ปี จะทำอะไรไม่ผิดพลั้ง อายุ ๔๐ หรือ ๕๐ ก็ผิดพลาดได้ (คือตอนนั้นจะแก้รัฐธรรมนูญให้กษัตริย์บรรลุนิติภาวะเมื่ออายุ ๑๘ ปี ไม่ต้องมีผู้สำเร็จราชการ คุณพโยม แก่คัดค้านไม่เห็นด้วย

เพราะกลัวว่า กษัตริย์จะทำผิด) ...ได้มีการอภิปรายกันมาก
 แล้วว่าในเรื่องผู้ใดจะกล่าวหา หรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์
 ในทางใด ๆ ไม่ได้ อันนี้ใครจะขอชี้ให้เห็นว่ามันขัดกับหมวด
 ๓ มาตรา ๒๗ ที่บอกว่า บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย
 ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ก็เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ทำไมพระมหากษัตริย์
 ไม่ใช่ชาวไทยอย่างนั้นหรือ ถ้าอย่างนั้นเอาแบบญี่ปุ่นลี (นี่
 เป็นคำของคุณพโยม) เพราะพระมหากษัตริย์สืบสันตติวงศ์
 มาจากดวงอาทิตย์ ถ้าเช่นนั้นข้าพเจ้าก็ยอมรับว่าไม่ใช่คน
 ธรรมดา ความจริงมาตรา ๕ ก็บัญญัติไว้แล้ว รัฐธรรมนูญ
 ฉบับก่อน ๆ ก็ไม่เคยบัญญัติบอกว่าฟ้องร้องใด ๆ ไม่ได้
 ข้าพเจ้าใคร่จะขอตั้งข้อสังเกตอันหนึ่งว่า การสืบราชสันตติ
 วงศ์นั้น สืบลงมาเป็นลำดับ แต่หากว่าในราชตระกูลนั้น
 บังเอิญท่านผู้นั้นได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาขึ้นก่อน แต่คดี
 ยังไม่ได้มีการฟ้องร้อง แต่บังเอิญได้ถูกสถาปนาขึ้นครองราช
 บัลลังก์ขึ้นมาแล้ว การฟ้องร้องการกระทำความผิดก่อนสว
 ราชย์ก็ฟ้องร้องไม่ได้เพราะเป็นพระมหากษัตริย์ เช่นนี้
 ข้าพเจ้าเห็นว่ามันขัดกัน ข้าพเจ้ามีความเห็นอย่างนี้ เราได้
 รับว่าเราพูดไปอย่างหนึ่ง ข้าพเจ้าดำนิว่า การที่เราวางหลัก
 เพื่อปลอบใจประชาชนไทยว่าให้สิทธิว่า**บุคคลย่อมเสมอกันใน**
ทางกฎหมาย **ฐานันดรศักดิ์ก็ดี** ทุกสิ่งทุกอย่างนั้นประชาชน
 เชื่อว่า ต่อไปนี้เราเท่ากันหมด แต่ความจริงในหมวด ๒
 ยกให้พระมหากษัตริย์เป็นบุคคลที่จุติมาจากสวรรค์อย่างนี้

ข้าพเจ้าเห็นว่าบางที่เราพูดกับทำไม่ตรงกัน” นี่เป็นข้อสังเกต
ของคุณพโยมเรื่องการฟ้องร้องพระมหากษัตริย์

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล ได้
ลำดับความเป็นมาตั้งแต่ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง พูด
ถึงคู่ความขัดแย้ง เหตุการณ์ในช่วงนั้น เรื่อยมาจนถึงเหตุการณ์
การเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.
๒๔๗๕ ตามมาด้วยปัญหาต่าง ๆ เรื่องราวในแถลงการณ์
คณะราษฎรฉบับที่ ๑ มาจนถึงพระราชบัญญัติธรรมนูญการ
ปกครองแผ่นดินสยามฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕
ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ร่างขณะนั้นท่านอายุ ๓๒ ปี
รายละเอียดในรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะ ๓ ฉบับแรก ซึ่งท่าน
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์เกี่ยวข้องเป็นมันสมองของคณะราษฎร
หลังจากนั้นมีการยึดอำนาจมีการใช้รัฐธรรมนูญ ให้อำนาจ
ความสำคัญกับพระมหากษัตริย์มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันดู
เหมือนว่าจะริดรอนสิทธิบางอย่างของราษฎรไป บางมาตรา
อย่างเช่น ที่อาจารย์สุพจน์ได้หยิบยกคำอภิปรายของคุณพโยม
จุลานนท์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดเพชรบุรี หรือความขัดแย้ง
กันเองในมาตราต่าง ๆ ในรัฐธรรมนูญ เราคงเห็นภาพรวม
โดยกว้าง ๆ ว่า ความเกี่ยวเนื่องความสำคัญของการอภิวัฒน์
๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์
ของพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม

ชั่วคราวฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ว่ามีลักษณะพิเศษอย่างไร เพราะต้องถือเป็นธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินฉบับแรกของไทยในระบอบประชาธิปไตย

ลำดับต่อไปขอเชิญฟังมุมมองของอาจารย์ ดร.ปรีชา สุวรรณทัต เรียนเชิญครับ

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : ความจริงการเสวนาในวันนี้มีสองมิตินะครับที่กำหนดเป็นหัวข้อมิติทางประวัติศาสตร์ และมิติทางรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยคือ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.๒๔๗๕ พี่สุพจน์ได้พูดถึงมิติทางด้านประวัติศาสตร์ไปในรายละเอียด ผมจะขอให้ข้อสังเกตบางประการทางด้านมิติรัฐธรรมนูญฉบับแรก ก่อนอื่น ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ จะเน้นจะเตือนพวกเรารุ่นหลังนะครับ บอกว่า การเปลี่ยนแปลงเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้น ไม่ใช่เป็นการปฏิวัติ ไม่ใช่เป็นการพลิกแผ่นดิน เพราะคำว่าปฏิวัตินั้น ตามรูปศัพท์เป็นการหมุนกลับไปในทางล้าหลัง แต่คำว่าอภิวุฒินั้น เป็นเรื่องของการเจริญก้าวหน้าไปในอนาคต ท่านจะใช้คำว่าอภิวุฒินั้นเสมอ ผมพยายามศึกษาในสองมิติด้วยกัน มิติทางประวัติศาสตร์ อย่างที่พี่สุพจน์กล่าวแล้ว เราจะสังเกตเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับแรกที่แท้จริงของประเทศไทยคือฉบับ

พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.๒๔๗๕ ก่อนอื่นคำว่า “ชั่วคราว” นี่นะครับ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านเป็นผู้ที่เต็มเอง วงเล็บมาเลยนะครับ ที่แรกผมก็พยายามคิดอยู่เหมือนกัน เพราะว่าถ้อยคำตามธรรมนูญฉบับนี้กับถ้อยคำในแถลงการณ์ของคณะราษฎรที่พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎรได้อ่าน เมื่อตอนเช้าของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ที่ลานพระบรมรูปทรงม้า จะต้องยอมรับว่า ถ้อยคำเป็นถ้อยคำที่แข็งมีน้ำหนักมาก อ่านแล้ว ฟังแล้วสะเทือนใจ ในอดีตปัจจุบัน และแม้ในอนาคต ทั้งทางฝ่ายเจ้าและฝ่ายประชาชน ต้องยอมรับความจริงในเรื่องนี้ ท่านอาจารย์ปรีดี บอกว่าท่านก็มีความรู้สึกเช่นนั้นเช่นเดียวกัน เพราะว่าตอนนั้นคำแถลงการณ์มุ่งถึงความสำเร็จเป็นสำคัญ ตอนหลังก็ได้กราบขอพระราชทานอภัยโทษ ในขณะเดียวกัน ถ้อยคำในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ หลายถ้อยคำ นำมาจากแถลงการณ์ ในตอนเช้าของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ผมพยายามศึกษาแล้วผมก็ไม่กล้าพูด ตัวธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นี่นะครับ ใครเป็นผู้ยกร่าง ไม่แน่ใจ แต่ก็ได้อ่านเอกสารทางประวัติศาสตร์ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้กล่าวไว้เองเป็นการให้สัมภาษณ์ คุณสวณีย์ ลิ้มมานนท์ เป็นคนถาม ขออนุญาตอ่านนะครับ ท่าน

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “๑๐ ธันวาคม วารสาร อมร.” ความตอนนี้มีอยู่ดังนี้ครับ อยู่ในหน้า ๔๓ “ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ นั้น ผมในนามคณะราษฎร เป็นผู้ร่างขึ้น เดิมไม่มีคำว่า “ชั่วคราว” เมื่อผมนำไปทูลเกล้าถวายพระปกเกล้าฯ ที่วังสุโขทัย พระองค์ได้ขอให้เติมคำว่า “ชั่วคราว” แล้วก็ได้ทรงเขียนลายพระหัตถ์เองเติมคำว่า “ชั่วคราว” ไว้ โดยรับสั่งว่า ให้ใช้ไปพลางก่อน แล้วจึงตั้งกรรมการให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาให้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้น โดยทรงเห็นชอบโดยการให้มีสภาเดียว”

ผมคิดว่าอันนี้เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ที่น่าจะได้ข้อเท็จจริง เอามาเป็นคำตอบของพิสุพจน์ พิสุพจน์ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “หลัง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้นำธรรมนูญฉบับนี้ ไปถวายให้ท่านลงพระปรมาภิไธย ท่านบอกว่าขอรอไว้ประมาณ ๑ วัน” ผมได้นำเอาเอกสารต่าง ๆ มาปะติดปะต่อกัน จึงคิดว่าธรรมนูญฉบับนี้ ท่านอาจารย์ปรีดี ได้ร่างพร้อมกับแถลงการณ์เมื่อ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ร่างขึ้นมาพร้อมกัน แต่เอาไปถวายที่วังสุโขทัย ไม่ใช่ที่หัวหิน อันนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในทางประวัติศาสตร์ ผมได้เอกสารมาชิ้นหนึ่งครับ เป็นเอกสารที่สำคัญมาก เป็นเอกสารอธิบายธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นหนังสือเล่มเดียวที่ทำได้ ในขณะที่

นี้แหละครับ อาจจะมีเล่มอื่น เป็นคำอธิบายธรรมเนียมการปกครอง
แผ่นดินสยาม เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ของหลวง
จักรพานีศรีศีลวิสุทธิ (วิสุทธิ ไกรฤกษ์) พิมพ์ที่สถาบัน
พระปกเกล้า น่าสนใจมากครับ ผมจะนำบางตอนเอามาอ่าน
ให้ฟัง คิดว่าเป็นสิ่งน่าจะได้ศึกษากันต่อไป ในหนังสือเล่มนี้
เริ่มต้นเลยนะครับ พูดถึงลักษณะทั่วไป พระราชบัญญัติ
ธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.๒๔๗๕
ความตอนหนึ่ง สำคัญมากครับ อาจารย์หลวงจักรพานีเขียน
หนังสือเล่มนี้ หนึ่งเดือนหลังจากวันที่ ๒๔ มิถุนายน
พ.ศ.๒๔๗๕ หนังสือเล่มนี้ออกมาเมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม
พ.ศ.๒๔๗๕ ท่านบอกว่า นับว่าเป็นของประหลาดมหัศจรรย์
อย่างหนึ่งในตำนานกฎหมายของโลก จะหาที่อื่นเปรียบได้
ยากจากตัวบทแห่งธรรมเนียมปกครองที่พอสันนิษฐานได้ว่า ผู้
ร่างตั้งใจจะเอาลัทธิและวิธีดำเนินการของประเทศที่มี
ธรรมเนียมปกครองใหม่ ๆ เช่น จีน รัสเซีย เตอร์กี เข้าผสม
กับลัทธิและหลักดำเนินการของประเทศที่มีธรรมเนียมเก่า ๆ เช่น
อังกฤษ ฝรั่งเศส และญี่ปุ่น คุมกันเข้าเป็นโครงแล้วและ
ปรับเข้ากับลัทธิและหลักการของประเทศสยาม เช่น พระราช
บัญญัติองคมนตรี พ.ศ.๒๔๗๐ ท่านไม่ได้ระบุนะครับว่า อัน
นี้ท่านอาจารย์ปรีดี เป็นผู้เขียน อาจารย์หลวงจักรพานี
เขียนหนังสือเล่มนี้ตอนเป็นผู้พิพากษาอายุเพียงแค่ ๒๙ ปี
ท่านอธิบายในธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวนี้

นะครับ ออกมาด้วยกันในธรรมนูญ ๓๙ มาตรา ท่านอธิบายในสิ่งที่ผมจะขออนุญาตหยิบยกขึ้นมา ที่น่าสนใจบางเรื่องคือในเรื่องของคณะกรรมการการราษฎร ท่านบอกว่าคณะกรรมการการราษฎรตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว คณะกรรมการการราษฎรทำการแทนกษัตริย์ได้ ผมมาดูตัวบทกฎหมายในฐานะที่เราเรียนกฎหมาย ปรากฏว่าเป็นความจริง ความนี้อยู่ในมาตรา ๕ บัญญัติไว้แบบนี้ “ถ้ากษัตริย์มีเหตุจำเป็นชั่วคราวที่จะทำหน้าที่ไม่ได้ หรือไม่อยู่ในพระนคร ให้คณะกรรมการการราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิแทน” เพียงในหลวงเสด็จไปประทับต่างจังหวัด โดยอำนาจของธรรมนูญการปกครองฉบับนี้เป็นอัตโนมัติเลย คณะกรรมการการราษฎรทำการแทนกษัตริย์ชั่วคราวได้เลยครับ อาจารย์หลวงจักรพานีอธิบายไว้ว่า ในช่วงนั้นมันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมาก จำเป็นที่จะต้องมีการปกครองประเทศอย่างสืบเนื่องอย่างไม่ขาดสาย เพราะฉะนั้นถ้าพระมหากษัตริย์ไม่อยู่ ก็จำเป็นที่จะต้องมีผู้ปกครองแทน ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว จึงได้เขียนไว้โดยอัตโนมัติ ท่านเสด็จไปอยู่ต่างจังหวัด คณะราษฎรทำหน้าที่แทน ไม่ต้องมีการกำหนดอะไรขึ้นมาใหม่ ความอยู่ในมาตรา ๕

ข้อสังเกตอีกอันหนึ่ง มาตรา ๖ เขียนไว้ซึ่งเป็นหลักแม่บท มาจนถึงรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน คือในเรื่อง “กษัตริย์จะถูกฟ้องร้องคดีอาญายังโรงศาลไม่ได้ เป็นหน้าที่

ของสภาผู้แทนราษฎรจะต้องวินิจฉัย” บัญญัติเฉพาะในเรื่องคดีอาญา คดีแพ่งไม่ได้พูดถึง ท่านอาจารย์หลวงจักรพานี้ก็มีข้อสังเกตว่า แม้รัฐธรรมนูญจะบอกว่าฟ้องคดีอาญาพระมหากษัตริย์ไม่ได้ แต่ก็น่าจะรวมถึงคดีในทางแพ่งด้วย เพราะว่าศาลจะต้องตัดสินในพระปรมาภิไธย นำมาซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา ก็คือว่าจะฟ้องร้องท่านไม่ได้เลย ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญา แต่ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวจะพูดถึงเฉพาะคดีอาญา อีกส่วนหนึ่งในหมวดพระมหากษัตริย์ฉบับนี้ ใช้ถ้อยคำว่า กษัตริย์อยู่ในมาตรา ๗ ในมาตรา ๗ ระบุว่า “การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีการการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงใช้ได้ มิฉะนั้นโมฆะ” ท่านอาจารย์ปรีดี เป็นนักกฎหมาย ท่านจะเอาคำว่า “โมฆะ” ซึ่งทั่วไปแล้วเราจะใช้ในกฎหมายเอกชน ในกฎหมายมหาชนปัจจุบันนี้เราไม่ใช้คำว่า “โมฆะ” แต่ท่านอาจารย์ปรีดี ท่านเอาคำว่า “โมฆะ” ซึ่งเป็นคำที่มีความเข้าใจได้ง่าย เอามาใช้ในธรรมนูญฉบับนี้ ด้วยมีข้อสังเกตตามมา คำว่า “โมฆะ” นี้ท่านอาจารย์ปรีดีเน้นมาก รวมมาถึงการประกาศสงครามสันติภาพเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๘ ในคำประกาศสันติภาพท่านอาจารย์ปรีดีก็เอาคำว่า “โมฆะ” มาบอกว่าการประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะ เพราะประชาชนไม่เห็นด้วย ถูกบังคับ

ให้จำเป็นต้องประกาศก็ถือว่าเป็น “โมฆะ” ท่านอาจารย์ปรีดี เป็นผู้นำคำว่า “โมฆะ” มาใช้ครับ

อีกส่วนหนึ่งในเรื่องของสภาผู้แทนราษฎร ในวาระแรกประชาชนยังไม่มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรง สภาผู้แทนในธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว แบ่งออกเป็น ๓ สมัยด้วยกัน กล่าวคือ ในสมัยที่หนึ่ง เป็นผู้แทนราษฎรชั่วคราว จำนวน ๗๐ คน แต่งตั้งโดยคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร สมัยที่สอง เป็นการเลือกตั้งสามชั้นหรือการเลือกตั้งทางอ้อม ส่วนสมัยที่สาม ราษฎรจะมีสิทธิเลือกผู้แทนโดยตรงทั้งหมด

แต่สิ่งที่มีความกล้าหาญ เป็นการให้สิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก ก็คือ คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑ อายุ ๒๐ ปี บริบูรณ์เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้แล้ว แต่คุณสมบัติในทางวิชาการธรรมนูญการปกครองฉบับนี้จะใช้คำว่า (๑) สอบไล่วิชาการเมืองได้ตามหลักสูตร ซึ่งสภาจะได้ตั้งขึ้นไว้ ผมคิดว่าอันนี้ก็สืบเนื่องมาตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง จึงใช้คำว่า วิชาการเมืองผ่านวิชาการเมืองก่อน จึงจะมีคุณสมบัติลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎร สิ่งที่สำคัญตามมาก็คือว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง อายุ ๒๐ ปี บรรลุนิติภาวะในขณะเดียวกัน ไม่จำกัดในเรื่องเพศเอาไว้ว่าราษฎรไม่ว่าเพศใดเมื่อมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ย่อมมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง สิทธิชายหญิงเท่าเทียมกันมีมาตั้งแต่ธรรมนูญการ

ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕
 ในขณะนั้นประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป เช่น ฝรั่งเศส หรือ
 อเมริกา หญิงในหลายประเทศยังไม่มีสิทธิเลือกตั้ง ในประเทศ
 อังกฤษก็ยังถูกตัดสิทธิ แม้จะมีสิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุ ๓๐
 ปีก็แก้ไขกันมาเรื่อย ในขณะที่เดียวกันผู้มีสิทธิเลือกตั้งใน
 หลายประเทศในช่วงเวลานั้นยังต้องกำหนดคุณสมบัติ เช่น
 ต้องเสียภาษีอย่างนั้นอย่างนี้จึงจะมีสิทธิเลือกตั้ง แต่ธรรมนูญ
 การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้ ให้สิทธิอย่างกว้าง
 ขวาง อายุ ๒๐ ปีไม่ว่าชายหรือหญิง มีสิทธิที่จะไปเลือกตั้งได้
 ผมคิดว่าเป็นความคิดที่ก้าวหน้ามาก ขอบันทึกเรื่องหนึ่งที่
 คิดว่าเป็นประโยชน์ในด้านการศึกษา ท่านอาจารย์หลวงจักร
 ปาณีได้ตั้งปัญหาไว้ว่า คณะกรรมการราษฎร ตามธรรมนูญ
 การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้ในกรรมการราษฎร
 มีอำนาจฝ่ายตุลาการ ได้แก่อำนาจบริหาร หรือฝ่ายนิติบัญญัติ
 ท่านมีข้อสังเกตในเรื่องนี้ไว้ว่า การปกครองแบบนี้เท่าที่
 ข้าพเจ้าทราบพอจะเทียบได้กับระบอบสันนิบาตชาติ อย่าง
 หนึ่งการปกครองของรัฐบาลโซเวียตรัสเซีย อย่างหนึ่ง การ
 ปกครองของฝรั่งเศสภายหลังการกบฏใหญ่ ค.ศ.๑๗๘๙
 ท่านอาจารย์หลวงจักรปาณี มองคณะกรรมการราษฎรที่ได้
 อำนาจมาจากแนวคิดต่าง ๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงใน
 ประเทศต่าง ๆ ที่มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในยุคนั้น
 อำนาจของคณะกรรมการราษฎรอีกส่วนหนึ่ง คืออำนาจใน

การออกกฎหมายที่เรียกว่า พระราชกำหนดในปัจจุบัน
บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔ ถ้ามีการฉุกเฉินเกิดขึ้นซึ่งคณะ
กรรมการจะเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันทั่วทั้งที่มีได้
และคณะกรรมการเห็นสมควรจะต้องออกกฎหมายเพื่อให้
เหมาะสมแก่การฉุกเฉินนั้น ๆ ก็ทำได้ แต่จะต้องรีบนำ
กฎหมายนั้นขึ้นให้สภารับรอง นี่เป็นที่มาของอำนาจฝ่าย
บริหารในการออกพระราชกำหนดตามรัฐธรรมนูญฉบับ
ปัจจุบันที่มีมาภายหลังในส่วนที่เกี่ยวกับข้อบังคับของการ
ประชุมสภาต่าง ๆ ผมจะข้ามไป อีกเรื่องหนึ่งในส่วนที่เป็น
เรื่องเกี่ยวกับการต่างประเทศ จะอยู่ในส่วนที่ ๒ หมวด
กรรมการราษฎรและเจ้าหน้าที่ประจำ ในส่วนที่เกี่ยวกับต่าง
ประเทศได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๖ “การเจรจาการเมืองกับ
ต่างประเทศ เป็นหน้าที่ของกรรมการราษฎรและกรรมการ
อาจตั้งผู้แทนเพื่อการนี้ได้ การเจรจาได้ดำเนินไปประการใด
ให้กรรมการรายงานกราบบังคมทูลกษัตริย์ทรงทราบ การให้
สัตยาบันสัญญาทางพระราชไมตรี เป็นพระราชอำนาจของ
กษัตริย์ แต่จะทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามคำแนะนำของ
กรรมการราษฎร” นี่ก็เป็นที่มาของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน
พ.ศ.๒๕๔๐ ที่ถูกยกเลิกไปและกำลังยกร่างกันใหม่อยู่ในขณะนี้
ในการที่จะทำสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับอำนาจอธิปไตย
และสิทธิอธิปไตยในปัจจุบัน ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ
ปี พ.ศ.๒๕๔๐ มาตรา ๒๒๔ อยู่ในส่วนนั้น อีกข้อหนึ่งใน

เรื่องเกี่ยวกับการประกาศสงคราม อยู่ในมาตรา ๓๗ การประกาศสงครามเป็นพระราชอำนาจของกษัตริย์ แต่จะทรงใช้พระราชอำนาจนี้ตามคำแนะนำของกรรมการราษฎร มีข้อสังเกตมาตรานี้พูดเฉพาะการประกาศสงคราม แต่ไม่ได้กล่าวถึงการเลิกสงคราม ในปัจจุบันนี้รัฐธรรมนูญได้เขียนไว้ เป็นอำนาจของพระมหากษัตริย์ในการประกาศสงครามและเลิกสงคราม

ในหนังสือนี้ท่านได้แบ่งเป็นหัวข้อต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวดังนี้

- ก. คณะกรรมการราษฎร อาจทำการแทนกษัตริย์ได้
- ข. อำนาจสิทธิขาดของกรรมการสภาราษฎร
- ค. คณะกรรมการราษฎรเป็นอำนาจฝ่ายตุลาการหรือฝ่ายนิติบัญญัติ เป็นการตั้งคำถามไว้ในหนังสือเล่มนี้
- ฅ. การให้สิทธิเลือกสภาผู้แทนแก่ราษฎรทั่วไป ไม่แบ่งแยกเพศชายหรือหญิง เมื่อบรรลุนิติภาวะก็มีโอกาสเท่าเทียมกัน

ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ การมีสภาเดียว หรือสองสภา ตามธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ให้มีสภาเดียวการมีสภาเดียวก็น่าจะเชื่อมโยงไปถึงรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็มีสภาเดียว เราเริ่มไปมีสองสภา ในรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๔๘๔

เจตนารมณ์ให้มีสภาเดียว แต่ท่านอาจารย์หลวงจักร
พานิท่านเขียนแย้งไว้ในหนังสือนี้ว่า ท่านไม่เห็นด้วย ควรที่
จะมีสองสภาเพื่อความรอบครอบ ในการกลั่นกรองในเรื่อง
ของกฎหมาย

ในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้
ได้เขียนรายละเอียดไว้ในเรื่องระเบียบการประชุมและการ
เลือกผู้แทนอยู่ด้วย สิ่งที่ในธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
สยามชั่วคราวไม่มี ยังขาดบทบัญญัติที่แสดงสิทธิของราษฎร
ท่านอาจารย์หลวงจักรพานิบอกว่า เรื่องนี้ หลวงประดิษฐ์
มนูธรรม เคยสอนที่โรงเรียนกฎหมาย เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๔ ว่า
อำนาจอิสระ หรือเสรีภาพของมนุษย์มี ๔ อย่าง

๑. อิสระในส่วนบุคคล
๒. อิสระในเคหะสถาน
๓. อิสระในการทำมาหากิน
๔. อิสระในทรัพย์สิน
๕. อิสระในเลือกถือศาสนา
๖. อิสระในการสมาคม
๗. อิสระในการแสดงความเห็น
๘. อิสระในการศึกษา
๙. อิสระในการร้องทุกข์

ท่านเสนอไว้ว่า ถ้าเรามีรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอิสระทั้ง
๔ ประการนี้ ควรจะมีการบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ

ฉบับถาวร ปรากฏว่าอิสระทั้ง ๕ ประการนี้จะอยู่ในรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ เป็นสำคัญ เป็นที่มาอำนาจ สิทธิต่าง ๆ ของประชาชน

อีกข้อหนึ่งเป็นข้อสังเกตที่ดีมาก บอกว่า ธรรมนูญ การปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ขาดเครื่องสำหรับควบคุม สภาผู้แทนราษฎร คือขาดอำนาจยุบสภาธรรมนูญการ ปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวนี้ ไม่มีการให้อำนาจฝ่าย บริหารยุบสภา คือคณะกรรมการราษฎร ท่านบอกว่า อันนี้ ขาดในสาระสำคัญ เพราะฉะนั้นในสิ่งนี้ก็มิบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕

ในหนังสือนี้ได้ใช้คำเกี่ยวกับอำนาจรัฐาธิปัตย์ หรือ อำนาจสูงสุดของประเทศโดยตั้งประเด็นไว้ว่าอำนาจสูงสุดคือ อะไร คำว่าอำนาจรัฐาธิปัตย์หรืออำนาจสูงสุด เป็นคำที่เริ่ม ใช้กันตั้งแต่ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕

ในส่วนต่อไปเป็นเรื่องการใช้อำนาจสูงสุดของ ประเทศสยาม ท่านเน้นบอกว่าในธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน สยามชั่วคราว ผู้ใช้อำนาจแทนราษฎรมี ๔ จำพวกคือ

๑. กษัตริย์
๒. สภาผู้แทนราษฎร
๓. คณะกรรมการราษฎร
๔. ศาล

หมวดหนึ่งที่น่าสนใจ ท่านเขียนไว้ ผลแห่งการจำกัด อำนาจกษัตริย์ขออนุญาตสองเรื่องด้วยกัน กษัตริย์ยังคงเป็น ประมุขและยังคงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวอันสำคัญของชาติ เพราะราษฎรส่วนมากของเราคำนึงเกี่ยวกับการปกครองแบบ อื่นนอกจากราชาธิปไตยไม่ ตราบใดที่พระเจ้าแผ่นดินยัง ครองราชย์อยู่ราษฎรส่วนมากก็มีความเชื่อมั่นในรัฐบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงเป็นผู้ประสิทธิประสาท ความมั่นคงความสงบความสามัคคีให้กับชาติอยู่เป็นนิจ อีก ข้อหนึ่ง กษัตริย์ผู้มีความสามารถรู้จักทำหน้าที่ยอมทำ พระองค์เป็นประโยชน์แก่การปกครองโดยมากทรงเป็นผู้ออก ความเห็นต่าง ๆ ซึ่งโดยปกติพระองค์ทรงช้าชองกว่าผู้ใดอื่น เพราะกษัตริย์ทำการประจำอยู่ตลอดเวลามีโอกาสรู้เห็น เหตุการณ์อย่างใกล้ชิดจึงอาจชี้ได้ว่ากิจการอันใดรัฐบาลควร ทำหรือไม่ และควรเลือกผู้ใดเป็นเสนาบดีเป็นตัวแทน นอกจากนี้ อาศัยอำนาจออกกฎหมายไว้ได้ ๗ วัน ตามมาตรา ๘ ย่อมมี โอกาสแก้ไขบทกฎหมายต่าง ๆ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรส่งมา นั้นให้ดีขึ้นอีก

ในความเห็นส่วนตัวของผม เรามักจะเรียกว่า รัฐธรรมนูญฉบับแรกคือฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ความจริงถ้าศึกษาเอกสารประวัติศาสตร์ รัฐธรรมนูญฉบับ แรกน่าจะได้แก่ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน สยามชั่วคราวฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ แม้จะ

เป็นชั่วคราว เพราะแม้จะบัญญัติไว้เพียงไม่กี่มาตราแต่ก็เป็นรากฐานที่สำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ตามมาจนถึงปัจจุบัน

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : ท่านอาจารย์ ดร.ปรีชา สุวรรณทัต ได้ให้ความกระจ่างชัดเจนได้อธิบายรายละเอียดในรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งเสมือนรัฐธรรมนูญฉบับแรกของไทย ลงรายละเอียดให้เราเห็นความเป็นมา ท่านอาจารย์ ดร.ปรีชา เห็นด้วยว่า รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวนี้ น่าจะร่างพร้อมกับ แถลงการณ์ของคณะราษฎรฉบับที่ ๑ คงต้องสอบถาม ท่านอาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล มีความเห็นในเรื่องนี้อย่างไรบ้างครับ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : เป็นข้อเท็จจริงครับว่า ร่างกันมาพร้อม ๆ กัน

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : ในทัศนะของอาจารย์สุพจน์ เห็นว่าจุดเด่นส่วนไหนของรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ซึ่งในวันนี้ถูกละเลยไป

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : ในประเด็นที่ว่า **อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย** ปัจจุบันนี้ไม่ได้เป็นอย่างนั้น แล้วก็เอาคำว่า **อำนาจสูงสุด** เอามาแปลง เป็นอำนาจตามหลักการแยกอำนาจของมองเตซกีเออ ที่ว่าแบ่งอำนาจบริหาร ตุลาการ นิติบัญญัติ แต่ความจริงอำนาจสูงสุดของประเทศคืออำนาจที่เป็นโครงสร้างของสังคม ในสังคมไหนก็แล้วแต่โครงสร้างคือ**เศรษฐกิจ คือการเมือง คือวัฒนธรรม** ในสามส่วนนี้ **เศรษฐกิจ**เป็นโครงสร้างพื้นฐานหรือโครงสร้างเบื้องล่าง ส่วนการเมืองและวัฒนธรรม (ท่านปรีดีฯ เรียกว่าทัศนะสังคม) เป็นโครงสร้างชั้นบน โครงสร้างเบื้องล่างอยู่ในกำมือของใคร โครงสร้างเบื้องบนก็อยู่ในกำมือของคนนั้น ในยุคทาส นายทาสเป็นผู้คุมเศรษฐกิจ การเมืองก็เป็นของนายทาส ในยุคศักดินา เจ้าศักดินาคือคุมเศรษฐกิจ การเมืองก็เป็นของเจ้าศักดินา ยุคปัจจุบันนี้เราเห็นอยู่แล้วว่าเป็นยุคทุนนิยม ซึ่งขยายเข้ามาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ ยังเพิ่งแตกหน่ออ่อน เตี้ยนี้เต็มแก่แล้ว จนจะดิ่งหัวลงแล้ว ยุคทุนนิยมเศรษฐกิจเป็นของนายทุน เพราะฉะนั้นการเมือง วัฒนธรรมก็เป็นของนายทุน ที่เกิดเหตุวุ่นวาย ทักษิณออกไป ๆ และทักษิณสู้ ๆ ก็เพราะนายทุนสองกลุ่มคือ นายทุนสวมชฎากับนายทุนสวมหมวกมันขัดกัน นายทุนเมืองไทยเป็นนายทุนอิงอำนาจรัฐ ส่วนหนึ่งมันได้อำนาจรัฐเสียเอง ไม่ให้พวกอื่นมาอิง พวกมันได้อิงก็อาศัยพวกการเมืองต่าง ๆ มาโค่นมาโจมตี

คำว่ารัฐบาลต่างๆ นานา ความจริงทุนต่อทุนมันต่อสู้กัน เรียกว่า ทุนที่ก้าวหน้าก็ได้ทุนที่ล้าหลังก็ได้ **แต่ก้าวหน้าก็ภายใต้ข้อจำกัดของทุนนั่นเอง** ในเมื่อประชาชนยังไม่มีทางเลือก แน่نون **ถ้าไม่ล้มเหลวล้มตาก็ต้องเลือกเอาก้าวหน้าไว้ก่อน** ในปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดก็คือความพยายามของบางกลุ่มที่ปัญญาวิปริตตั้งสถาบันลงมา จากอภิรัฐมนตรี มาเป็นองคมนตรี องคมนตรีคืออะไร? องคมนตรีคือสัญลักษณ์ของระบบเผด็จการสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และองคมนตรีลอยตัว ไม่ต้องรับผิดชอบกับใคร แต่ทำภารกิจได้เยาะเย้ยตรงกันข้ามกับนายกรัฐมนตรีต้องรับผิดชอบต่อประชาชน เตี้ยวน้องคมนตรีเป็นที่ปรึกษาของในหลวงแต่กลับไม่มีความรับผิดชอบอะไรเลย นี่คือนิยามลักษณะของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพราะฉะนั้นถ้าตราบไต่ยังมีองคมนตรีก็จะมี ความพยายามดิ้นข้างบนลงมาให้เกี่ยวข้องกับการเมืองและผลของมันก็จะเป็นอย่างที่คุณพโยม จุลานนท์ ว่าไว้ ในฝรั่งเศส จาก ค.ศ.๑๗๘๙ ต่อสู้กันมาระหว่างเก่ากับใหม่ จนถึง ค.ศ.๑๘๗๑ เป็นเวลาถึง ๘๒ ปี ของเรา ยังต้องคอยดูต่อไปข้างหน้า

ดร.ฐานันท์ นิพิฏฐกุล : จากมุมมองที่เรามองเห็นว่า คณะราษฎรเมื่อได้ทำการปฏิวัติแล้ว ทำที่ต่อสถาบันเดิมค่อนข้างจะแผ่วลง เห็นได้ชัดในกรณีแรกสุดคือ การเข้าไปขอขมาต่อ

มาคือ การยอมรับ ให้ธรรมเนียมการปกครองฉบับแรกเป็นฉบับชั่วคราว การร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่สอง ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ก็มีตัวแทนคณะราษฎรเพียงท่านเดียว เราทราบประวัติศาสตร์ชัดเจน ตามที่ท่านอาจารย์ ดร.ปรีชา กรุณาบอกเราว่า ท่านอาจารย์ปรีดี เป็นผู้ร่างฉบับแรก ในหลวงรัชกาลที่ ๗ เป็นผู้ลงว่า ฉบับชั่วคราว ต้องคิดกันต่อหน้าครับว่าเหตุผลอะไร ทำไมรัชกาลที่ ๗ จึงขอลงเป็นรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : ผมมองในฉบับแรก แม้ในหลวงรัชกาลที่ ๗ จะไม่ทรงบัญญัติคำว่า “ชั่วคราว” ลงไป แต่ในทางเนื้อหาหรือสารก็น่าจะเป็นชั่วคราว เพราะว่าเพื่อจะร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ โดยคณะกรรมการราษฎร ที่จะมีการตั้งคณะกรรมการร่างขึ้นมา ในขณะเดียวกันในหลวงรัชกาลที่ ๗ คงประสงค์ให้เป็นชั่วคราวอย่างแท้จริง แล้วท่านก็มีพระราชดำรัสด้วย จนกว่าจะมีฉบับถาวรขึ้นมา ฉะนั้นคำว่า “ชั่วคราว” ก็เลยติดกันมา เช่นฉบับปัจจุบันของคณะปฏิรูป ก็ใช้คำว่า “ชั่วคราว” เหมือนกัน ผมมองว่าธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินสยามฉบับแรกที่ถูกเติมคำว่า “ชั่วคราว” เลยเป็นรูปแบบของการยึดอำนาจจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีการยึดอำนาจ ตั้งแต่สมัยสฤษดิ์ จะมีธรรมเนียมชั่วคราวขึ้นมา จะมีคำว่า “ชั่วคราว” หรือไม่ก็มีแล้วแต่ จนกว่าจะมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร

เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ.๒๕๕๐ แม้แต่ฉบับปัจจุบัน อันนี้เป็นตัวอย่างของคน ยึดอำนาจ แต่ผมเห็นว่า แนวคิดนั้นต่างกัน ท่านอาจารย์ปรีดี ท่านจึงเห็นว่า ของท่านไม่ใช่การปฏิวัติ ไม่ใช่การพลิกแผ่นดิน ซึ่งผมขอเสริมว่าเป็นการพลิกความคิด พลิกความคิดของ ประชาชน ระบอบประชาธิปไตย ให้อำนาจ จะเรียกว่า มา จาก หรือ เป็นของ ก็แล้วแต่

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : ในทำนองเดียวกัน เพื่อความ มั่นใจของรัชกาลที่ ๗ ท่านจึงเติมคำว่า “ชั่วคราว” ลงไป แต่ โดยเนื้อหาของธรรมนูญนี้รายละเอียดก็ควรจะมียะไรเพิ่มเติม พอสมควรเพราะฉะนั้นก็เป็นธรรมเนียมของการยึดอำนาจก็ เขียน “ชั่วคราว” ไว้ก่อน แต่ว่าท่านอาจารย์ปรีดี ไม่ได้เขียน ลงไปเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัชกาลที่ ๗ ทนไม่ได้ **เพราะ อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย** อันนี้ เป็นเรื่องสำคัญ ท่านไม่ต้องการให้คำนั้นปรากฏอยู่ ให้ใช้คำ ว่ามาจากราษฎร คำว่า คณะกรรมการราษฎรท่านก็ให้แก่เป็น คณะรัฐมนตรี ต้องการให้แปรธาตุเปลี่ยนสี ไปตามลำดับ โดยไม่รู้ตัว จนถึงขั้นที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑ แห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับ ๒๑ มีนาคม ๒๔๗๒ ว่า “พระมหากษัตริย์ทรงดำรง ตำแหน่งจอมทัพไทย ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาการสูงสุดของ ทหารทั้งปวง”

ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ : ขอแลกเปลี่ยนประเด็นเรื่องความเป็นชั่วคราวหรือถาวรของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ถ้าอ่านจากตัวธรรมนูญไม่ได้ดูจากชื่อ ไม่ค่อยแน่ใจว่าเป็นเรื่องที่จะใช้ชั่วคราวหรือเปล่า ถ้าเราดูจากในหมวดที่ว่าด้วย ผู้แทนราษฎร เราก็จะพบว่าผู้ร่างพยายามจะว่าเกณฑ์การกำหนดการได้มาซึ่งผู้แทนราษฎรเป็นสมัย ในมาตรา ๑๐ ของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว กำหนดให้มีการเลือกเป็น ๓ สมัย อย่างน้อย ๑๐ ปี ช่วงแรกมีการแต่งตั้ง ช่วงที่สองมีการเลือก แล้วในสมัยที่สาม ซึ่งก็ไม่เกิน ๑๐ ปีก็จะไม่มีการแต่งตั้งอีก ช่วงแรกสุดแต่งตั้ง ช่วงที่สองแต่งตั้งผสมกับเลือกตั้ง ไม่เกิน ๑๐ ปีอาจจะเป็นปีที่ ๘ หรือ ๙ ให้มาจากการเลือกตั้งทั้งหมด ดูจากโครงของผู้ร่าง ผมคิดว่า อาจจะต้องการให้รัฐธรรมนูญได้ใช้ไป เป็นไปได้ว่าอาจจะคิดถึงการแก้ไขเพิ่มเติมเอาไว้ด้วย มีบางเรื่องอาจจะยังไม่สมบูรณ์ เช่น ระเบียบการประชุมสภา เอกอภยเกณฑ์ขององคมนตรีมาใช้ จึงไม่แน่ใจความประสงค์เริ่มแรกต้องการให้เป็นฉบับชั่วคราวหรือไม่ ส่วนความประสงค์ของในหลวงรัชกาลที่ ๗ คงต้องการให้ใช้ชั่วคราวแน่ๆ ไม่ทรงเห็นด้วยกับเนื้อหาบางส่วน ในพระราชบัญญัติธรรมนูญฉบับนี้ ในตัวคำปรารภพูดถึงว่า โดยที่คณะราษฎรได้ขอรับรองให้อยู่ใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ไม่มีคำว่าพระราชบัญญัติ ไม่มีคำว่าชั่วคราวอยู่หน้าครับ เป็นข้อที่

น่าสังเกต

อีกประการหนึ่งที่ต้องค้นวัตถุประสงค์ของท่านผู้ร่างกันต่อไปคือ เจตนารมณ์ของท่านผู้ร่างคือการฟ้องร้ององค์พระมหากษัตริย์ ท่านอาจารย์ ดร.ปรีชา อ่างอิงคำอธิบายของท่านอาจารย์หลวงจักรพานี ในมาตรา ๖ กษัตริย์จะถูกฟ้องร้องคดีอาชญายังโรงศาลไม่ได้เป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย ก็มีปัญหาเถียงกันว่าตกลงกษัตริย์ถูกฟ้องคดีแพ่งได้ไหม ท่านอาจารย์หลวงจักรพานี มีความเห็นว่าไม่น่าจะได้ พระองค์จะถูกฟ้องร้องไม่ได้ เป็นประเด็นที่ต้องค้นกันต่อไปอีก ไม่แน่ใจ เพราะว่า คดีอาญาเป็นคดีที่มุ่งตรงต่อองค์พระมหากษัตริย์ แต่คดีแพ่ง เป็นคดีที่พูดถึงการชดใช้ความเสียหาย ทรัพย์สิน ไม่ได้มุ่งตรงต่อองค์พระมหากษัตริย์ เป็นไปได้ว่าตอนที่ท่านอาจารย์ปรีดีร่าง มุ่งหมายจำกัดเฉพาะการฟ้องต่อองค์พระมหากษัตริย์โดยตรง ไม่ได้บอกว่า พระมหากษัตริย์จะไม่ถูกฟ้องร้อง ในส่วนมาตรา ๖ บอกว่าเป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย อาจจะมีการฟ้องได้แต่อาจจะต้องฟ้องกับสภา ประเด็นคือไม่ได้มีนัยยะต่อไปว่า ถ้าวินิจฉัยว่าผิดแล้วจะอย่างไรต่อ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ ท่านอาจารย์หลวงจักรพานีอธิบายก็มีเหตุผลน่าสนใจ ถ้าเกิดฟ้องในศาล ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ อาจจะเป็นวงกลม หมุนไปหมุนมา เป็นประเด็นที่ต้องสืบค้นกันต่อไป

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : มีข้อสังเกตที่จะมาเสริมว่าจะถาวรหรือชั่วคราวนะครับ นับเป็นรัฐธรรมนูญการปกครองฉบับแรกที่ระบุชื่อ พระมหากษัตริย์ของประเทศลงไปเลยครับ นำสังเกต ผมคิดว่าฉบับต่าง ๆ ไม่มี อยู่ในมาตรา ๔ “ผู้เป็นกษัตริย์ของประเทศ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การสืบมรดกให้เป็นไปตามกฎหมายเถียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ.๒๔๖๗ และด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร” การที่ระบุไว้แบบนี้ สมมติว่ามีการเปลี่ยนพระมหากษัตริย์ต้องแก้มาตรานี้ เพราะมาตรานี้กำหนดเลยว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เป็นพระมหากษัตริย์ ผมขออนุญาตเสริมครับว่าเป็นการชั่วคราวไปในตัวตามองค์พระมหากษัตริย์ ไม่น่าระบุแต่ทำไมระบุละครับ พอระบุอย่างนี้ก็ตายตัว ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงก็ต้องเปลี่ยนมาตรานี้ไป ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับตาม ๆ มา จะไม่ระบุเช่นนี้เป็นอำนาจของสภาที่จะแต่งตั้งต้องเสนอสภา เสนอรัฐสภาเพื่อให้ความเห็นชอบ

ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ : ผมให้ข้อมูลเพิ่มเติมนะครับ ถ้าไปสำรวจรัฐธรรมนูญของเรา ๑๗ ฉบับ จะมีคำว่า “ชั่วคราว” อยู่ ๓ ฉบับ ฉบับแรกคือ พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับที่สองคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราวปี พ.ศ.๒๔๙๐ นี่เป็นผลโดยตรง

จากการทำรัฐประหารของพลโทผิน ชุณหะวัณ ฉบับที่สามคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับชั่วคราว ปี พ.ศ.๒๕๔๙ กรณีอื่น ๆ จะใช้คำว่าธรรมนูญการปกครองแผ่นดินต้นแบบ คือธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ปี พ.ศ.๒๕๐๒ สมัยจอมพล สฤษดิ์ ที่เป็นแม่แบบของรัฐธรรมนูญชั่วคราว รวมทั้งของปี พ.ศ.๒๕๔๙ ฉบับปี พ.ศ.๒๕๙๐ นั้นมุ่งหมายให้ชั่วคราวแน่ ๆ เพราะว่าหลังจากนั้นก็มีการมีรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๕๙๒ รวมทั้งของปี พ.ศ.๒๕๔๙ มุ่งหมายชัดเจนกำหนดขั้นตอนในการ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ แต่ของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ไม่ปรากฏชัดถึง กระบวนการซึ่งให้ได้มาในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช : ในประเด็นที่ ท่านอาจารย์สุพจน์ ได้กล่าวถึงประเด็นจอมทัพสยาม ทำไม ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับแรกนี้ ไม่มีการบัญญัติถึงตำแหน่งจอมทัพสยาม มีการบัญญัติครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.๒๔๙๒ ได้เพิ่มตำแหน่งผู้บัญชาการ ทหารสูงสุดรัฐธรรมนูญฉบับเดียวกันนี้ได้ล้าทับอีกว่า การใช้ กำลังทางทหารให้อยู่ในพระบรมราชโองการ หลังจากนั้น เป็นต้นมา รัฐธรรมนูญฉบับหลัง พ.ศ.๒๔๙๒ พยายามที่จะ ใส่คำว่า “ผู้บัญชาการทหารสูงสุด” อย่างเช่นฉบับปี พ.ศ.๒๕๑๑

แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะว่าคณะกรรมการอภิปรายกันว่า เดี่ยวจะเป็นการดึงเอาสถาบันลงมา จะเป็นการรื้อฟื้นระบอบแอปสลุตโมนากี้ อยากจะเรียนถามว่า คำว่า “จอมทัพสยาม” กับ “ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุด” เหมือนหรือต่างกันอย่างไร ถ้าดูคำภาษาอังกฤษในหนังสือราชกิจจานุเบกษา แปลเป็นทางการของคำว่า “จอมทัพสยาม” คือ รอยัลอาร์มฟอส ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่น ๆ มีกษัตริย์เป็นประมุข เช่น ภูฏาน นอร์เวย์ ใช้คำว่า “คอมมานเดอร์อินชิฟ” หรือไม่ก็ สุพรีมคอมมานเดอร์ ก็เลยสงสัยว่า ตำแหน่งจอมทัพสยาม มีอำนาจในการสั่งการทหารจริง ๆ หรือเปล่า หรือเป็นเพียงแค่ถวายพระเกียรติ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : รัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ใช้คำว่าจอมทัพสยามเฉย ๆ เป็นการถวายพระเกียรติ ส่วนตำแหน่งผู้บังคับบัญชามาที่หลัง เพราะเขาบอกว่า มันจะขัดกัน เพราะทหารขึ้นกับกระทรวงกลาโหม กระทรวงกลาโหมมีรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ซึ่งมาจากสภา ถ้าเป็นแบบผู้บัญชาการทหารทั้งปวง กลายเป็นว่ากษัตริย์ต้องมาอยู่ภายใต้รัฐมนตรีกลาโหมเสียอีก รัฐมนตรีกลาโหมจะทำอะไรก็ต้องโดยพระบรมราชโองการและก็ต้องมีผู้รับสนองพระราชโองการ ก็คือรัฐมนตรีกลาโหมอีก ปัญหาจะ

ลับสนและขัดกันเองในตัวอยู่แล้ว

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : ขอเสริมนะครับ คือในธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ไม่ได้เรียกจอมทัพนะครับ ส่วนรูปแบบของสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในมาตรา ๑๐ ในสมัยที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร นับตั้งแต่วันใช้ธรรมนูญนี้เป็นต้นไป จนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ ๒ จะเข้ารับตำแหน่ง ให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน ๗๐ นายเป็นสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎร

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : เป็นคำอภิปรายของพระมกุฎาณวิมลศาสตร์ รัฐมนตรีกว่าการกระทรวงยุติธรรม มีตอนหนึ่งว่า มาตรา ๑๑ บอกว่า พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพ ทรงเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารทั้งปวง (นี้ตามรัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.๒๔๙๒) ข้าพเจ้ามีความข้องใจว่า ท่านหมายความว่าพระมหากษัตริย์ของเรา ทรงพระราชอำนาจเช่นเดียวกับพระเจ้าไกเซอร์สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ ค.ศ.๑๙๑๔ หรือพระมหากษัตริย์ของประเทศเบลเยียมสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๑ และครั้งที่ ๒ ทั้งสองพระองค์ซึ่งทรงเป็นผู้บังคับการทหารนำกองทัพเข้าต่อสู้กับราชศัตรูตั้งนั้นหรือไม่ คือพระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๒ นั้น ดำรงตำแหน่งจอมทัพ

ถ้าหากว่าท่านหมายความว่าดั่งนั้นแล้ว ท่านได้ระลึกหรือไม่ว่า กำลังทหารนั้นเป็นกำลังทหารของชาติ และหน่วยข้าราชการทหารคือกองทัพของไทยเรานั้นก็ขึ้นต่อกระทรวงกลาโหม ซึ่งฝ่ายอำนาจบริหารหรือคณะรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้นั้น ย่อมมีอำนาจเหนือกองทัพในทางการเมืองและที่จะสั่งตามรัฐธรรมนูญในทางกฎหมายให้ปฏิบัติการทำงานนั้น เพราะฉะนั้นถ้าหากเป็นกรณีพระมหากษัตริย์ทรงมานำทัพเป็นผู้บัญชาการสูงสุดเสียแล้ว ก็หมายความว่า พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ใต้คำสั่งของคณะรัฐมนตรีอีก ทั้งนั้นหรือทั้งนี้จะเข้าหลักที่ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่า จะเป็นเหตุให้ท่านขาดความเคารพสักการะไป ตามที่เราได้ยกย่องกันตามมาตรา ๕ หรือไม่มันวุ่นวายเพราะความอคติละครับ

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : ในเอกสารการร่างรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ของสถาบันพระปกเกล้าที่มีอาจารย์ธนินิติ เครษฐบุตตร เป็นเลขาธิการสถาบัน เล่มนี้ะครับ เขียนไว้ในที่มีอภิปรายกันในมาตรา ๕ ประธานอนุกรรมการกล่าวความในมาตรานี้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม ซึ่งพูดถึงตำแหน่งพระมหากษัตริย์ในทางกำลังในของกองทัพจึงขอเชิญเสนาบติกระทรวงกลาโหมโปรดอธิบาย พระยาราชวังสน ได้ให้ความเห็น ความในมาตรา ๕ ตามปกติไม่มีข้อพิเศอะไร

เพราะเป็นแบบที่ต่างประเทศเขาทำกัน ยกท่านเป็นประมุขของกองทัพบก กองทัพเรือ กองทหารใด ๆ ที่จะตั้งขึ้น แต่ในเรื่องการบริหารนั้นต้องผ่านคณะกรรมการราษฎร นี่คือคำอภิปรายในต้นร่าง อีกท่านหนึ่งพระประพิณพณยุทธ กล่าวว่าคำว่าจอมทัพสยาม สงสัยว่าจะใส่คำว่าสยามทำไม เพราะรัฐธรรมนูญนี้เป็นของสยาม นี่เป็นเรื่องของถ้อยคำ และท่านก็ทรงจะดำรงตำแหน่งจอมทัพสยามเท่านั้น เห็นควรตัดคำว่าสยามออกเสีย พระยาราชวังสน กล่าวว่าไม่ขัดข้อง ประธานกรรมการร่างรัฐธรรมนูญรับรอง จบตรงนี้ อันนี้ที่มาเรื่องจอมทัพอยู่ในต้นร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : ถ้าเราสมมติกันนะครับ ถ้ารัชกาลที่ ๗ ไม่ได้ทรงเดิมคำว่า “ชั่วคราว” ลงในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม จะออกมาในรูปไหน อย่างไรแล้วแต่หลายท่านเห็นว่าธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามนี้ยังไม่สมบูรณ์ จะต้องมีการปรับเปลี่ยนแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น ท่านเห็นว่าควรจะปรับปรุงหมวดไหน มาตราไหนบ้าง

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : สำนวนคำเอกสารไปก็เจอข้อความ ในหนังสือเล่มนี้ บอกในวันเดียวกันนั่นเอง คือวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรม บุคคล

สำคัญฝ่ายพลเรือนในคณะราษฎร ได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินฉบับนี้ เป็นธรรมนูญชั่วคราวเพราะได้สร้างขึ้นมาจากเวลากระชั้นหัน อาจมีข้อบกพร่องได้ จึงควรได้ตั้งผู้มีความรู้ความชำนาญ ตรวจแก้ไขเพิ่มเติมเสียใหม่ ปรากฏว่าที่ประชุมเห็นชอบตั้ง คณะอนุกรรมการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญจำนวน ๗ คน รวมทั้งหลวงประดิษฐมนูธรรม ดังมีรายชื่อต่อไปนี้ ๑. พระยามโนปกรณนิติธาดา ๒. พระยาเทพวิฑูร ๓. พระยามานวราชเสวี ๔. พระยานิติศาสตรไพศาลย์ ๕. พระยาปริदानุเบศร์ ๖. หลวงประดิษฐมนูธรรม ๗. นายพันตรี หลวงสินาดโยธารักษ์ ต่อมาเพิ่มเติมอีก ๒ ท่านด้วยกัน คือ พลเรือโทพระยาราชวังสน และพระยาศรัวิสารวาจา รวมเป็น ๙ ท่าน เป็นกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ อันนี้ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ พูดไว้เอง เป็นฉบับชั่วคราวเพราะได้สร้างขึ้นมาจากเวลากระชั้นหัน

ความสำคัญของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ถือว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับหลักของรัฐธรรมนูญทุกฉบับ รูปแบบต่าง ๆ หมวดยกต่าง ๆ ก็ขยายไปจากธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้ ผมคิดว่ารัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ที่เราเรียกว่า “ถาวร” ต้องการจะให้ใช้ตลอดไป คำว่า “ถาวร” ไม่ใช่คำทางกฎหมายเรียกกันทางวิชาการ แต่ก็

เป็นฉบับที่ใช้กันนานที่สุดฉบับหนึ่ง แต่ผมก็ถือว่า รัฐธรรมนูญฉบับแรก ผมถือว่า พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ แม้ว่าจะยังไม่สมบูรณ์ก็แล้วแต่ ก็ต้องยอมรับ ๓ วัน นะครับ ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๓ วันยกวางเสร็จจะครับ ไม่ใช่ธรรมดา

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : ชัดเจนอยู่แล้วในมาตรา ๑ เพราะเมื่อก่อนอำนาจกษัตริย์เป็นอำนาจอย่างล้นพ้นไม่จำกัด แม้แต่ในรัชกาลที่ ๕ ท่านเห็นด้วยในหลักการที่จะให้จำกัด แต่สำหรับสยามแล้วก็ยังเห็นควรเป็นแบบเดิมคือไม่จำกัดอยู่นั่นเอง จนมาถึงรัชกาลที่ ๖ รัชกาลที่ ๗ ก็ไม่จำกัดอยู่นั่น แต่ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับแรก มาตรา ๑ บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย และมาตรา ๗ ที่ว่า การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีการมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงใช้ได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ คือต้องมีผู้รับสนองพระราชโองการ อันนี้ชัดเจนอยู่แล้วว่าอำนาจอยู่ที่ใคร แต่ปัจจุบันนี้มันค่อยเลือนหายไป เพราะอำนาจพื้นฐานยังอยู่ในกำมือของคนอีกชั้นหนึ่ง

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : เรื่องอำนาจไม่จำกัดนี่นะครับ อาจารย์

หลวงจักรปาณีก็ได้พูดไว้ ท่านบอกว่า ในขณะที่เดียวกัน พระมหากษัตริย์แต่โบราณต่างก็พยายามบำเพ็ญพระองค์ให้อยู่ในทศพิธราชธรรมจักรวัตรจรรยา นี่ก็เป็นการจำกัดอำนาจกษัตริย์อย่างหนึ่ง พระราชาใดไม่ถือตามก็มักมีผลร้ายมาถึงตัวทันที คือมักมีการโค่นราชบัลลังก์ เปลี่ยนกษัตริย์องค์ใหม่เป็นต้น

ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ : ขอร่วมแสดงความคิดเห็นครับ คือถ้าเราดูประวัติท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ท่านกลับมาท่านก็สอนวิชากฎหมายปกครอง ณ โรงเรียนกฎหมาย และในหนังสือกฎหมายปกครอง ท่านได้บอกเอาไว้ว่าท่านจะใช้วิชานี้วางรากฐานความรู้ให้กับราษฎร ผมไม่แน่ใจในปี พ.ศ.๒๔๗๔ ความคิดในเรื่องเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง การออกแบบของท่านเป็นเช่นไร แต่ก็เชื่อว่า ท่านมีโครงการอยู่ในใจ ตอนที่เขียนธรรมนูญ ความสำคัญของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว ถ้าฉบับนี้เป็นโครงหลัก ผมเห็นด้วยกับท่านอาจารย์สุพงษ์ เรื่องมาตรา ๑ **อำนาจสูงสุดของประเทศนั้นเป็นของราษฎรทั้งหลาย** เรื่องการกระทำของพระมหากษัตริย์จะต้องมีรัฐมนตรีนายหนึ่งลงนามถึงจะใช้ได้ ถ้าเราไปเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ฉบับวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ เราจะพบว่า**หลักการนี้มันเริ่มเลื่อนไป** รัฐธรรมนูญฉบับถาวร วันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ หลัก

เริ่มปรากฏไม่ชัด มันเลยกลายเป็นปัญหาในเรื่องพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ขึ้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ด้วย ทุกวันนี้มีการเถียงกันว่า พระองค์มีอำนาจแค่ไหน บางคนก็บอกว่ามีพระราชอำนาจตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติและมีพระราชอำนาจอย่างอื่นตามจารีตด้วย ซึ่งพระราชอำนาจตามจารีตมีแค่นั้นก็ไม่ชัดเจนนัก ฝ่ายหนึ่งก็บอกว่า พระองค์มีอำนาจตามรัฐธรรมนูญเขียนนั้นแหละ รัฐธรรมนูญไม่เขียน พระองค์ไม่มี ถ้าดูจากธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ผู้ประกาศการณ์การท่านใช้หลักการดึงเอาอำนาจดั้งเดิมที่เป็นของพระมหากษัตริย์นั้น ลงมาอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ แล้วเอ้ออำนาจนั้นให้มาเป็นของราษฎรถึงเขียนเอาไว้อย่างน้อย ๒ มาตรา คือมาตรา ๑ กับมาตรา ๗ เรื่องอำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของราษฎรทั้งหลาย แล้วก็การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลงนามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงใช้ได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ อันนี้ชัดเจนนะครับว่า พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ หลักอันนี้ แม้จะสืบมาถึง ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ก็ตาม รู้สึกว่ารัฐธรรมนูญฉบับถาวร ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ ได้คลายความเข้มข้นในเรื่องนี้ลงไปเพราะเหตุอันใดไม่ทราบได้ อาจจะมีอะไรบางอย่างเกิดขึ้นในช่วงเดือนมิถุนายน จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ มันเป็นเรื่องเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เราไม่ทราบว่า

การต่อสู้กันระหว่างคณะราษฎรกับฝ่ายเจ้านั้นดำเนินไปในลักษณะเช่นใด มีการต่อรองกันอย่างไรหรือไม่ อำนาจมันเป็นอย่างไร เพราะว่า แค่วิเริ่มต้นจากการตั้งรัฐบาลชุดแรกแล้วให้พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีก็คงพอเห็นอะไรบางอย่าง ว่าการผลักดันบางอย่าง คงทำอะไรได้ไม่เต็มที่ รัฐธรรมนูญ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ จึงออกมาในลักษณะที่เริ่มต้น มาตรา ๑ ก็เริ่มพูดถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของราชอาณาจักร **แต่ไม่ได้พูดถึงอำนาจสูงสุดของประเทศเป็นของราษฎร ที่ปรากฏอยู่ในมาตรา ๑ ของรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕** น่าสนใจว่าเกิดอะไรขึ้นในช่วงนั้น ทำหกเดือน

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : เป็นไปได้ไหมครับ รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวฉบับนี้ แม้ท่านอาจารย์ปรีดีบอกว่า ร่างขึ้นมาเอง แต่ประกาศใช้ไม่มีผู้รับสนอง ก็เป็นรัฐธรรมนูญที่พระมหากษัตริย์ทรงพระราชทานด้วยพระองค์เอง จำกัดอำนาจโดยพระองค์เอง ให้อำนาจโดยพระองค์เอง ถ้าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับตาม ๆ มาจะมีผู้รับสนองพระราชโองการจริง ผู้ร่างคือท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ แต่ก็ต้องถือว่าอันนี้เป็นของในหลวงที่จะให้อำนาจ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : เป็นการให้เพราะไม่มีทางเลือก

คำยื่นคำขาดก็ชัดเจนแล้วว่า ถ้ากษัตริย์องค์นี้ไม่ยอมรับอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญก็เท่ากับทรยศต่อประเทศชาติ

ดร.ปรีชา สุวรรณทัต : มันเป็นคำที่นิมนต์นะครับ บอกว่า โดยที่คณะราษฎรได้ขอร้องให้อยู่ใต้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม เพื่อบ้านเมืองจะได้เจริญขึ้น และโดยที่ได้ทรงยอมรับคำขอร้องของคณะราษฎร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยมาตราดังต่อไปนี้

สินธุสวัสดิ์ ยอดบางเตย : ตั้งแต่มีธรรมนูญการปกครองสยามชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ จนถึง ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๗๕ เกิดอะไรขึ้นบ้างครับ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : ปัญหาของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ คือการสร้างประเทศไทย ให้เป็นประเทศประชาธิปไตย หมายถึงว่า อำนาจเศรษฐกิจ อำนาจการเมือง อำนาจวัฒนธรรม อยู่ในกำมือของประชาชนสามอำนาจนี้ เศรษฐกิจเป็นอำนาจพื้นฐาน พยายามสร้างอำนาจพื้นฐานที่อยู่ในกำมือพวกเจ้าขุนมูลนาย และพวกทุนนิยมที่แตกหน่ออ่อน ให้มาอยู่ในกำมือของราษฎร โดยการร่างเค้าโครงการ

เศรษฐกิจแห่งชาติ ก่อนที่จะร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้ ท่านได้ไปเลคเชอร์ให้พระยามโนปกรณนิติธาดาพระยาควีริสสารวาจา เหล่านี้ฟังแล้ว พวกนั้นก็พออกพอใจ แล้วก็ไปทูลพระปกเกล้าฯ ได้ทราบบว่าพระปกเกล้าฯ ก็พออกพอใจ ก็รับสั่งให้ท่านอาจารย์ปรีดีเข้าเฝ้า เพื่อที่จะให้ร่างรัฐธรรมนูญขึ้นมา ท่านอาจารย์ปรีดีก็ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ ไปอธิบาย พระปกเกล้าฯ ก็สอบถามว่า การแก้ไข เศรษฐกิจของท่านทำอะไร ท่านอาจารย์ปรีดีก็ชี้แจงตามกระบวนการ ตอนนั้นท่านยังไม่ได้ร่างขึ้นมา พระปกเกล้าฯ ก็พออกใจ ท่านบอกว่า ฉันเองก็เป็นโซเชี่ยลลิสต์ ท่านใช้คำอย่างนี้ ให้ท่านอาจารย์ปรีดีรีบไปร่างมา แต่พอท่านอาจารย์ปรีดี ไปร่างขึ้นมากลายเป็นว่า พระปกเกล้าฯ ไม่พออกใจ แต่จากคำพิพากษาของศาลทหารกรุงเทพฯ เมื่อปีพ.ศ.๒๔๘๒ ชี้ว่านี่เป็นอุบายของพระยามโนปกรณนิติธาดา ขุดหลุมฝังศพท่านอาจารย์ปรีดี เอาเค้าโครงการนี้ ให้ท่านอาจารย์ปรีดีร่างขึ้นมา แล้วก็กล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เพื่อจะขับไล่ท่านอาจารย์ปรีดีออกนอกประเทศ ท่านอาจารย์ปรีดีนั้น ถือกันว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร หมดยาจารย์ปรีดีแล้วคงจะไปไม่รอด แล้วตอนนั้นก็วางแผนอยู่แล้วเหมือนกันที่จะประหารชีวิตพวกที่มีบัญชีเข้าเฝ้าพระปกเกล้าฯ (เข้าขอขมาในครั้งหนึ่ง) มีจำนวนหนึ่งที่จะถูกจับประหารชีวิตในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๖ ตอนนั้นพันเอกหลวงพิบูลสงคราม และอีกหลายท่านรู้เรื่องนี้เสียก่อน ไปปรึกษา

พระยาพหลฯขอให้พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นประธานนำกำลังยึดอำนาจอีกครั้งหนึ่ง เพื่อปกป้องตัวเองด้วย และเพื่อที่จะรักษาระบอบประชาธิปไตย ที่ตัวเองได้เสี่ยงชีวิตพระยาพหลฯ เลยนำทหารจำนวนหนึ่งยึดอำนาจอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๖ การจะประหารชีวิตคณะผู้ก่อการจึงเป็นอันล้มเหลว พระยาพหลพลพยุหเสนา ยึดอำนาจคืนเชิญท่านอาจารย์ปรีดี กลับเข้ามาอีก

ก่อนหน้านั้น พอร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ถูกกล่าวหาว่าเป็นแบบคอมมิวนิสต์ พระยามโนปกรณนิติธาดา ก็สั่งปิดสภาอย่างไม่มีกำหนด โดยงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ต้องถือว่าพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นผู้นำทำการรัฐประหารครั้งแรก (หลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕) เป็นรัฐประหารเงียบ จนถึงวันที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๖ พระยาพหลฯ จึงนำกำลังทหารเข้าทำรัฐประหารยึดอำนาจ ขอให้เปิดสภา ให้ใช้รัฐธรรมนูญทุกมาตรา เพราะฉะนั้น **รัฐประหารจึงมีลักษณะที่ก้าวหน้าและล้ำหลัง** รัฐประหารของพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นรัฐประหารที่ล้ำหลัง รัฐประหารของพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นรัฐประหารที่ก้าวหน้า เนื้อหาต่างกัน วิธีการเหมือนกัน **รัฐประหาร ๑๙ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๙ ก็เป็นรัฐประหารที่ล้ำหลังเช่นเดียวกัน**

ดร.ฐาปนันท์ นิพิฏฑกุล : พูดถึงรัฐประหารก้าวหน้า ล้ำหลัง

รู้สึกอิจฉาประเทศไทยตอนปี พ.ศ.๒๕๓๖ มีผู้นำทางทหาร ที่นำกองทัพอย่างเป็นเอกภาพแล้ว ท่านยังเป็นนายทหาร ประชาธิปไตย ท่านเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านไม่เคยใช้ วิธีการนอกระบบรัฐสภาหรือนอกรัฐธรรมนูญเลยนะครับ

ผู้ร่วมฟังการสนทนา : ผมขอทราบเรื่องราวเค้าโครงการ เศรษฐกิจของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ มีหัวใจสำคัญอย่างไร มีผู้ใหญ่มากคนบอกว่า ท่านอาจารย์ปรีดี จะให้ชาวนาเป็น ข้าราชการ

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : เป้าหมายสูงสุดของร่างเค้าโครงการ เศรษฐกิจคือแก้ปัญหาความยากจนขั้นแค้นของประชาชน ให้ไปบรรลุปเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ คือ ศรีอาริยุค หรือ ศาสนาพระศรีอารย ความยากจนขั้นแค้นของประชาชนมาจากไหน มันต้องแก้ที่ ต้นเหตุ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้มนุษย์สร้างขึ้นเอง ปัญหาที่ ธรรมชาติสร้างขึ้นมนุษย์ยังแก้ได้เลย หรือผ่อนหนักให้เป็น เบาได้ แต่ปัญหาความยากจนขั้นแค้นของประชาชนที่มนุษย์ สร้างขึ้นมาเอง ท่านอาจารย์ปรีดี ต้องการแก้ปัญหานี้ แก้ ปัญหาเรื่อง คนกินคน มนุษย์สร้างขึ้นมาอย่างไร ความ ร่ำรวยเกิดขึ้นมาอย่างไร ความยากจนเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เงินทองไม่ใช่หล่นลงมาจากฟ้า หรือผุดขึ้นมาจากดิน มาจาก

หยาดเหงื่อแรงงาน ท่านอาจารย์ปรีดีต้องการเกื้อย៉ำให้กิน
แรงงานกัน อย่าได้เอารัดเอาเปรียบกัน นี่คือเป้าหมายสูงสุด
ของร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจ

ดร.รูปนันท นิพิฏฐกุล : ในร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่ง
ชาติ มี ๒ ส่วนครับ ส่วนแรกก็คือเป็นนโยบายที่ประเทศทั้ง
หลายใช้กันอยู่ เช่นในฝรั่งเศส อังกฤษ คือนโยบายรัฐ
สวัสดิการ ท่านอาจารย์ปรีดี ต้องการให้เกิดขึ้นกับเค้าโครง
การเศรษฐกิจแห่งชาติ ถ้าเราดูเอกสารร่างเค้าโครงการ
เศรษฐกิจแห่งชาติ เราจะเห็นว่า พระราชบัญญัติประกัน
ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร นี่คือนี่หนึ่งที่ท่านอาจารย์ปรีดี
ต้องการให้เกิดขึ้นพร้อมกับเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ
ตัวเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาตินั้นท่านอาจารย์ปรีดี ได้
กำหนดไว้เป็นสองลักษณะที่สำคัญ

๑. ให้รัฐเป็นฝ่ายนำราษฎรในทางเศรษฐกิจ แต่นำอันนี้ ใน
เค้าโครงไม่ชัดเจนครับ แต่ภายหลังเราได้ความชัดเจนจาก
การให้สัมภาษณ์ที่อาจารย์จักรทิพย์ นาถสุภา สัมภาษณ์ท่าน
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ บอกว่า **นำในลักษณะที่เป็นการนำ
และสนับสนุนไม่ใช่ไปบังคับเขา ฉะนั้นไม่ใช่ให้เกิดเป็น
ระบบการวางแผนเศรษฐกิจจากส่วนกลาง (Central Planning
Economy) ในเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ อันนี้คือ รัฐ
นำในทางเศรษฐกิจแต่ไม่ใช่เป็นการบังคับเขา** อีกส่วนที่สำคัญ

ที่สุด ที่เป็นหัวใจเป็นแกนที่สำคัญของวิธีการดำเนินการทางเศรษฐกิจในเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติของท่านอาจารย์ปรีดีคือระบบสหกรณ์ ท่านต้องการให้ราษฎรรวมตัวกันแล้วดำเนินการทางเศรษฐกิจอย่างครบวงจร ทำทุกอย่างสหกรณ์เป็นหน่วยเป็นแกนทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง ทางสังคม เพื่อที่จะให้สหกรณ์เป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจขึ้นมา ต่อยอดสร้างเครือข่ายขึ้นมา ในขณะที่รัฐจะเป็นผู้ดูแล เราได้ภาพชัดเจนจากการให้สัมภาษณ์ อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สรุปตรงนั้นผมคิดว่าเราได้สองส่วนใหญ่ ๆ ที่สำคัญในเค้าโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ ๑.นโยบายรัฐสวัสดิการ และ ๒. นโยบายทางเศรษฐกิจที่มีรัฐเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจพร้อม ๆ กับระบบสหกรณ์ข้างล่างที่รัฐจะคอยเป็นผู้สนับสนุน

รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช : ในมาตรา ๖ ที่บอกว่า กษัตริย์จะถูกฟ้องร้องในคดีอาญาไม่ได้ มาตรา ๖ คงจะเป็นแม่แบบรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มา เมื่อสักครู่นี้ผมเห็นท่านอาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล อ่านคำอภิปรายของท่านหนึ่ง มาตรานี้จะมีผลกระทบต่อบุคคลใดต่อกรณีสวรรคตรัชกาลที่ ๘ หรือเปล่า

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : คือตามรัฐธรรมนูญเขียนไว้ว่า กษัตริย์จะถูกฟ้องร้องไม่ได้ แต่คุณพโยม จุลานนท์ ตั้งข้อ

สังเกตดูไว้ว่า “ข้าพเจ้าใคร่จะขอตั้งข้อสังเกตอันหนึ่งว่า การสืบราชสันตติวงศ์นั้นยอมสืบลงมาเป็นลำดับ แต่หากว่าในตระกูลลำดับนั้น บังเอิญท่านผู้นั้น (ท่านผู้สืบต่อ) ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญาขึ้นก่อน แต่คดีก็ยังไม่ได้มีการฟ้องร้อง แต่บังเอิญได้ถูกสถาปนาขึ้นครองราชบัลลังก์ขึ้นมาแล้ว การฟ้องร้องการกระทำความผิดก่อนเสวยราชย์ ก็ฟ้องร้องไม่ได้ เพราะเป็นพระมหากษัตริย์ เช่นนี้ ข้าพเจ้าเห็นว่า มันขัดกัน ข้าพเจ้า มีความเห็นอย่างนี้” นี่เป็นความเห็นของคุณพโยม จุลานนท์ เป็นคำอธิบายในสภาผู้แทนราษฎรเรื่องรัฐธรรมนูญอภิปรายครั้งที่ ๑๓ วันศุกร์ที่ ๑๘ มกราคม พ.ศ.๒๔๙๒ เป็นรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ ปิวาวัฒนพานิช : เพราะอย่างนี้หรือเปล่า? มันมีผลกระทบต่อรูปคดี กรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘

อาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล : อันนี้ไม่ทราบครับ

สินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย : ครับ คงมีประเด็นในเชิงเป็นคำถามให้ทุกท่านได้กลับไปขบคิดต่อ นะครับ สำหรับวันนี้ เราได้ฟังการเสวนาทำให้เราได้เรียนรู้แง่มุมทางประวัติศาสตร์และข้อเท็จจริงบางประการพอสมควร การเสวนา ในวาระครบรอบ

๗๕ ปี การอภิวัฒน์ไทย ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ครั้งที่ ๑
 ภายใต้หัวข้อ “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์และพระราช
 บัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗
 มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕” คงจะยุติลงเพียงเท่านี้ ขอขอบคุณ
 ท่านวิทยากร ทั้งสองท่านคือ ท่านอาจารย์สุพจน์ ด้านตระกูล
 และท่านอาจารย์ ดร.ปรีชา สุวรรณทัต ได้มาให้ความรู้
 ความเข้าใจเรื่องราวทั้งหลาย ได้อย่างน่าสนใจยิ่ง ครั้งต่อ
 ไปจะเป็น การเสวนาในวาระครบรอบ ๗๕ ปี การอภิวัฒน์ ๒๔
 มิถุนายน ๒๔๗๕ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ “การค้นหาคำหมาย
 ของการอภิวัฒน์ไทย และมุมมองทางพระพุทธศาสนา”
 วิทยากรผู้ร่วมเสวนาได้แก่ ท่านอาจารย์วิทยากร เชียงกูล
 และท่านอาจารย์ธรรมเกียรติ กันนอริ วันเสาร์ที่ ๗ เมษายน
 พ.ศ.๒๕๕๐ ณ ห้องสมุดไสว สุทธิพิทักษ์ ภายในอาคาร
 สถาบันปรีดี พนมยงค์ แห่งนี้ เริ่มตั้งแต่เวลา ๑๓.๓๐ น.
 พบกันครั้งต่อไปครับ ขอขอบคุณทุกท่านที่เข้าร่วมการเสวนาใน
 วันนี้ สวัสดีครับ

ภาคผนวก

จากหนังสือ

“เรื่องของคนห้าแผ่นดิน”

โดย ท่านผู้หญิงดุจจิ มาลากุล

บันทึกกลับ

เมื่อวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ เวลา ๑๗.๑๕ น. โปรดเกล้าฯ ให้พระยามโนปกรณัม, พระยาศรวิสาร, พระยาปริชาลยุทธ, พระยาพล, กับหลวงประคิษฐมนูธรรม มาเฝ้าฯ ที่วังสุโขทัย มีพระราชดำรัสว่า อยากจะสอบถามความบางข้อ และบอกความจริงใจ ตั้งแต่ได้รับราชสมบัติ ทรงเห็นว่า ถูกเลือกทำไม บางทีเทวดาต้องการให้พระองค์ทำอะไรอย่างใดอย่างหนึ่ง

๑. กองต้องการให้ปลี่ยนแปลงกิจการที่รัชกาลที่ ๖ ทำไว้ จึงได้ทรงพยายามใช้หนี้ และแก้ไขให้ฐานะการเงินเฟื่องฟูขึ้น ครั้นเสด็จไปอเมริกากลับมา การเงินเปลือง ทรงรู้สึกว่าจะไม่ไหวโทษผิดของพระองค์ เป็นเพราะเหตุการณ์ภายนอก แต่ที่ทรงรู้สึกว่าได้แก้ไขเข้าไปบ้าง และอ่อนไปบ้าง ที่เป็นเช่นนี้เพราะรู้สึกว่าจะกันทุรังไปก็ไม่ใคร่ได้ ด้วยมีผู้ใหญ่ที่ชำนาญการห้อมล้อมอยู่

๒. อีกอย่างหนึ่ง ทรงเห็นว่าควรจะต้องให้ Constitution มาทั้งแก่รัชกาลที่ ๖ แล้ว และเมื่อทรงรับราชสมบัติ ก็มันพระราชหฤทัยเป็นหน้าที่ของพระองค์ที่จะให้ Constitution แก่สยามประเทศ ครั้นเมื่อพระยาภิลยา (F.B. Sayre) เข้ามา ได้ทรงปรึกษาร่างโครงขึ้นก็ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจากอภิรัฐมนตรี ในส่วนพระราชดำริ ในขั้นต้นอยากจะให้เป็น ๒ ทาง ทั้งล่างทั้งบน ข้างล่างให้มีเทศบาลเพื่อสอนราษฎรให้รู้จักเลือกผู้แทน จึงโปรดให้กรมร่างกฎหมายร่างขึ้น ทั้งที่หลวงประคิษฐทราบอยู่แล้ว แต่การนั้นก็เข้าไป ในส่วนข้างบนได้ทรงตั้งกรรมการองคมนตรีขึ้นเพื่อฝึกสอนข้าราชการ เพราะเห็นพุดจาไม่ค่อยเป็น จึงตั้งที่ประชุมขึ้น หวังให้มีที่ศึกษานและพุดจา ครั้นเสด็จไปอเมริกาก็ได้ให้ interview ว่าจะได้ให้ Constitution เมื่อเสด็จกลับมาจึงรู้สึกแล้วว่าจะยากไว้อีก ไม่สมควรเป็นแท้ จึงได้ให้ปรึกษานายสตีเวนส์ ๆ กลับว่า ยังไม่ถึงเวลา ยังไม่ถึงเวลา ฝ่ายพระยาศรวิสารที่โปรดให้ปรึกษาช่วยอีกคนหนึ่ง ก็ influence ไปช่วยกับนายสตีเวนส์ เมื่อพระยาศรวิสารและนายสตีเวนส์ ขักของเสียกันนี้ การก็เลยเหลวอีก ต่อมาได้เตรียมว่าจะไม่ประกาศก่อนงานสมโภชพระนคร ๑๕๐ ปี แล้ว เพราะจะเป็นข้าศึก รอฟ้าพองานแล้วจะประกาศ ได้เสนอในที่ประชุมอภิรัฐมนตรี เนื่องจากนายสตีเวนส์ไม่เห็นด้วย ที่ประชุมก็ขัดข้องว่ากำลังเป็นเวลาโลกก็ตกต่ำถึงกระนั้นก่อนเสด็จไปหัวดิน ก็ได้ทรงพระราชดำริอีกที่จะให้มี Prime Minister ให้มีสภา interpellate เสนาบดีได้ ให้ฉวยฎีกาขอเปลี่ยนเสนาบดีได้ และให้มีผู้แทนจากหัวเมือง แต่ว่าละอย่าง ๆ จะเป็นได้ก็ลำบากเหลือเกิน หวังว่าจะเห็นด้วยว่าพระองค์ยากที่จะขัดผู้ใหญ่ที่ได้ทำการมานานถึง ๒๐ ปีก่อนพระองค์

๕๘

แปลนที่ ๒ คิกจะให้เสนาบดีมูราธา (preside) เป็นประธานในที่ประชุมเสนาบดี พระองค์จะไม่ประทับในที่ประชุม และขยายจำนวนกรรมการองคมนตรี ทำหน้าที่อย่างรัฐสภา ได้ทรงเตรียมไว้ ๒ แปลนอย่างนี้ เสด็จพระองค์ไปหัวหินด้วย เพื่อจะทำ (memo) บันทึกเสนอเสนาบดีสภา ครั้นได้ข่าวเรื่องนี้ก็ปรากฏว่าเข้าไปอีก ที่คณะราษฎรทำไปไม่ทรงโกรธกริ้ว และเห็นใจ เพราะไม่รู้เรื่องกัน พอทรงทราบเรื่อง ก็คิดแล้วว่าคงจะเป็นเรื่องการปกครองเสียพระราชหฤทัยที่ไค้เข้าไป ทำความเสื่อมเสียให้เป็นอันมาก ในวันนั้นได้ทรงฟังประกาศของคณะราษฎรทางวิทยุ ทรงรู้สึกเสียใจและเจ็บใจมากที่สุดที่กล่าวหาว่าร้ายกาจมากมายอันไม่ใช่ความจริงเลย

เมื่อได้ทรงฟังประกาศครั้งนี้รู้สึกว่ เห็นจะเป็นขบถกระมังจึงปรึกษา มีทาง ๓ ทาง ถ้าจะหนีก็มีเวลาตั้ง ๒๔ ชั่วโมง พอหนีได้ จะสู้ก็ยังมีการลี้ภัยทางหัวเมือง แต่ทรงพระราชดำริว่า ถ้าหนีจะร้ายใหญ่ อาจฆ่ากันตายและร้ายแก่พระราชวงศ์ การจะต่อสู้ก็ไม่อยากจะทำ จึงได้ทรงรับโดยไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ ในการที่ทรงรับได้กล่าวไว้แล้วว่า พระองค์มีพระอาการทุพพลภาพ ไม่มีพระราชโอรสหรือพระราชธิดา ที่ทรงรับกลับเข้ามาโดยตั้งพระราชหฤทัยจะสนับสนุนคณะราษฎร ให้จัดตั้งพระธรรมนูญการปกครองให้เป็นปึกแผ่น ทั้งนี้อาจมีพวกเจ้านายรู้สึกว่าเป็นทางชลาภก็ได้

ในประกาศของคณะราษฎรที่กล่าวหาว่าพระองค์ทั้งแต่คนสอพลอนั้นไม่จริง ได้ทรงปลดคนที่โกงออกก็มาก แต่ลำพังพระองค์ ๆ เดียวจะเที่ยวจับคนที่โกงให้หมดเมืองอย่างไรได้ แม้คณะนั้นก็คอยดูไป คงจะได้พบคนโกงเหมือนกัน ทรงเชื่อว่าพระราชวงศ์ทุกพระองค์ได้ตั้งพระทัยช่วยราชการโดยจริง ที่ว่าเอาราชฎเป็นทาสหรือว่าหลอกลวงก็ไม่จริง และเป็นการเสียหายอย่างยิ่ง แต่อาจจะเป็นได้ว่าได้ปฏิบัติการเข้าไป ที่ว่าราษฎรช่วยกันกู้ประเทศนั้นก็จริง ความจริง แต่พระราชวงศ์จักรีเป็นผู้นำและผู้แนะนำที่สำคัญ เสียใจที่ได้ทั้งเสีย ไม่กล่าวถึงพระคุณควบไปด้วย เป็นการเท่ากับต่ำถึงบรรพบุรุษ เพราะฉะนั้นเสียใจมาก

เมื่อได้เห็นประกาศ ไม่อยากจะรับเป็นกษัตริย์ แต่โดยความรู้สึกลังเลมาข้างต้นว่าเทวคาส์เพื่อให้เปลี่ยนแปลงการปกครองโดยราบคาบ จึงจะทรงอยู่ไปจนรัฐบาลใหม่เป็นปึกแผ่น เมื่อถึงเวลานั้นแล้วจะทรงลาออกจากกษัตริย์ เมื่อเขียนประกาศทำไมไม่ึก เมื่อจะอาศัยกันทำไมไม่พูดให้ดีกว่านั้น และเมื่อพูดกันนั้นแล้วทำไมไม่เปลี่ยนเป็น Republic เสียทีเดียว ไม่ทรงทราบว่ามีใครเป็นผู้เขียนประกาศนั้น แต่ทรงคิดว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้เขียน จึงทรงถือว่า การเขียนประกาศกับการกระทำของคณะราษฎรเปรียบเหมือนเอาผ้ามาจะทำธง แล้วเอามาเหยียบย่ำเสียให้เปื้อนแล้วเอามาชักขึ้นเป็นธงจะเป็นเกียรติยศงดงามแก่ชาติหรือ จึงทรงรู้สึกว่าจะรับเป็นกษัตริย์ต่อไปไม่ควร อีกประการ ๑ ประกาศนี้คงตกอยู่ใน

มีราษฎรเป็นอันมาก ทำให้ขาดเสียความนิยม เมื่อไม่นับถือกันแล้วจะให้เป็นกษัตริย์ทำไม เท่ากับจับลิงที่คุมมาใส่กรงไว้ จึงมีพระราชประสงค์จะออกเสีย เพราะรู้สึกว่าเป็น credit ทุกชั้น ทำให้กันเกลียดชัง แต่จะทรงยอมอยู่ไปจนเหตุการณ์สงบ เวลานั้นจะอนุญาตใครไม่ได้ จะรับแขกไม่ได้ จะอยู่โดยเรียบ ๆ แต่จะเชิญเสด็จให้ไปที่สภา ก็จะต้องช่วยความมั่นคง เมื่อการงานของประเทศเรียบร้อยแล้ว ขออนุญาตไปพักผ่อนเรียบ ๆ ไม่ได้ต้องการเงินทอง ขอแต่ให้ได้ใช้สอยทรัพย์สินสมบัติเดิมที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพอกินไป

อีกอย่าง ๑ อยากจะแนะนำเรื่องสืบสันตติวงศ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า และพระพุทธเจ้าหลวงได้เคยทรงพระราชดำริจะออกจากราชสมบัติเมื่อทรงพระชราเช่นเดียวกัน ในส่วนพระองค์พระนครก็ไม่ปกครอง ทงงานไปไม่ได้มานาน เมื่อการณุปกติแล้ว จึงอยากจะทำออกเสีย ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระราชโอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมขุนเพชรบูรณ์ ก่อกวนมาแล้ว ผู้ที่จะสืบสันตติวงศ์ต่อไปควรจะเป็นโอรสสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ทั้งกรมขุนชัยนาทเป็น Regent ก็สมควร จะได้เป็นการล้างเก่าตั้งกันใหม่ เพราะพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์นานไปก็จะมีผู้ไม่พอใจ หรือคณะราษฎรจะเห็นควรกล่าวแก้ไข ประกาศนั้นเสียเพียงใดหรือไม่ ก็สุดแล้วแต่จะเห็นควร

หลวงประดิษฐมนูธรรม ความบังคมทูลว่า พวกคณะราษฎรไม่ทราบเกล้า ๆ ว่า จะพระราชทาน Constitution ก็คือการเปลี่ยนแปลงอาจไม่เสียดจกลับ อาจไม่พระราชทานตามที่ขอร้องเป็นด้วยไม่รู้เท่าถึงการถึงพระบรมราชประสงค์ ไม่ใช่เป็นการมุ่งร้ายต่อพระองค์ เมื่อใดทราบเกล้า ๆ ก็ยังก็จะไม่มีความเข้าใจผิดอีกต่อไป และคงมีความเคารพนับถือในพระบารมีอยู่ตามเดิม

มีพระราชดำรัสว่า กระดาษที่ประกาศออกไปเกลื่อนเมือง ล้วนเป็นคำเสียหาย จะปรากฏในพงศาวดาร เมื่อมีคั้งนี้แล้วถึงจะแก้ไขใหม่ก็ลำบาก เมื่อสิ้นธุระแล้วขอให้ปล่อยพระองค์ออกจากกษัตริย์ดีกว่า เพราะทรงรู้สึกว่าคุณะราษฎรเอาพระองค์ใส่ลงในที่ ๆ เลวทราม หรือมีจะนั้นพระองค์ก็ตาขาวเต็มที ซึ่งที่จริงมีถึง ๓ ทาง ทั้งสี่ทั้งนี้ คนไม่รู้หาว่าชั่วช้า

มีความอีกข้อ ๑ ได้ทรงทราบข่าวเรื่องจะยึดเงิน ไม่ทราบว่าจะทำจริงหรือไม่เพียงไร ถ้าจะรับทรงขอออกเสียก่อน เพราะจะยอมเป็นหัวหน้าบอสเชอิคว่ามมีอธิปไตยด้วยไม่ได้ เป็นยอมตาย ที่คณะราษฎรจะคิดหาเงินจากคนมั่งมีด้วย taxation นั้นทรงยอมได้ แต่ในประกาศของคณะราษฎรที่พูดออกไปนั้น ทำให้ต่างประเทศมีความสงสัย ทรงขอบอกว่า เมืองไทยจะทำอย่างเมืองจีนไม่ได้ และจะเปรียบกับอาฟกานิสถานก็ไม่ได้ เพราะภูมิประเทศต่างกัน เมืองไทยประเทศใกล้เคียงเอาเรือวามาเมื่อไรก็ได้ จึงทรงขอทราบว่าคุณะราษฎรได้คิดคั้งนั้นจริงหรือไม่

๑๐๐

พระยามโนปกรณ กราบบังคมทูลว่า คณะราษฎรไม่ได้คิดตั้งนั้นเลย คิดจะหาเงินโดยทางภาษี กับทาง internal loan เท่านั้น

มีพระราชดำรัสว่า เมื่อได้รับคำยืนยันว่าไม่รับทรัพย์สิน จะจัดทางภาษีและทางกู้เงินในประเทศจะทรงช่วยได้ พระคลังข้างที่มีอยู่ ๖ ล้าน จะยอมให้ แ่เงินนี้เป็นหลายเจ้าของด้วยกัน และมีทางอื่นที่ไ้ทรงช่วยอยู่หลายประการ เช่นในเรื่องลดเงินพระคลังข้างที่ และช่วยเบงกัลสยาม ซึ่งเสนาบดีคลังและที่ปรึกษาในครั้งนั้นแนะนำให้ล้มเสีย ไ้ทรงให้เบงกัลยอมโดยไม่เอาดอกเบี้ย ไ้ทำโดยตั้งใจทุกอย่าง จึงเสียใจและน้อยใจมากที่คณะราษฎรไ้ออกประกาศไปดังนี้

อีกอย่าง ๑ ขอบอกว่าที่มีเสียงท่าง ๆ ว่าจะให้ดอกเจ้านั้นทำไม่ได้เป็นอันขาด เมื่อคณะราษฎรจะทักขให้พระองค์ออกจากกษัตริย์ก่อน ทรงเห็นว่าจะทำอย่างนี้ได้ คือในฝรั่งอย่าให้เรียกหม่อมเจ้าว่า His Highness ให้เรียกแต่ว่าหม่อมเจ้าเฉย ๆ และที่จะให้เจ้าน้อยก็ทรงเห็นด้วย เพราะเดี๋ยวนี้มีมากนัก แต่จะดอดอกก่อนไม่ได้ก็ต้องปล่อยให้หายไปเอง แล้วจึงวางจักษเสียสำหรับภายหลัง

พระยามโนปกรณ กราบบังคมทูลว่า เรื่องดอกเจ้ายังไม่ได้คิด

มีพระราชดำรัสว่า ใน ๒ อย่างเป็นไมยอมทำคือ ทรัพย์สิน กับดอกเจ้า พระองค์ไ้มีพระราชประสงค์อยู่ในการที่จะช่วยราษฎร ให้ราษฎรทุกคนไ้ได้อิ่ที่กินและมีนาของตนเอง ไม่ควรให้ที่กินตกไปในมือชาวต่างประเทศ แค่งทำลงไปไม่เป็นผล ด้วยถูกสัญญาทางพระราชมิตรผูกมัด มีหลายข้อที่ไ้ทรงพระราชดำริไว้ อาจเป็นประโยชน์ที่จะดำเนินต่อไป

มีเรื่องธูระที่ไ้ทรงพระราชดำริไว้ คือ พระองค์เจ้าบรมเดช กราบบังคมทูลว่า มีสเตอร์กรุด มีโทรเลขมาว่า เวลานี้ bond สยามราคาตกลง ๔% ไ้ยังมีการเกาะกุม แสดงว่าการเป็นไปยังไม่เรียบร้อย ต่างประเทศคงยังไม่วางใจ ในเวลานี้ไม่ทรงทราบว่คณะราษฎรไ้ปล่อยใครไปบ้าง

พระยาพล กราบบังคมทูลว่า ไ้ปล่อยสมเด็จพระ ๒ องค์ พระองค์เจ้าภาณุ กับหม่อมเจ้าที่เป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์

มีพระราชดำรัสว่า การเกาะกุมจะเป็นไปนานเท่าไร ถ้าเลิกเสียไ้ยิ่งดี

พระยาพล กราบบังคมทูลว่า คณะราษฎรอาจจะทำเช่นนั้นเหมือนกัน แต่มีบางคนไมยอมทำสำคัญปฎิญาณ เช่น พระยาสิทธิราชเดชฯ ถึงจะเอาชีวิต

มีพระราชดำรัสว่า มีใครบ้างที่ไมยอมให้สัคย์ ขอให้ ๆ ชื่อ จะไ้ทรงมีลายพระราชหัตถเลขาไปแนะนำ เพราะว่ามีตัวแต่คิดกันไม่หลุด เมืองไทยก็จะเป็นแม็กซิโก ถึงกับไ้เวลานทำให้รู้สัคว่าการภายในไม่ปกติ จะร้าย ที่สำคัญที่สุดนั้นคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ามงกุฎพระนครสวรรค์

“ระบบการเมืองที่จะเป็นประชาธิปไตยได้
ก็ต้องมีรัฐธรรมนูญ วิธีเลือกตั้งซึ่งให้
ราษฎรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งผู้แทน
ราษฎรได้เสมอภาคกัน และมีความสะดวก
ในการออกเสียงได้ในทางปฏิบัติ อีกทั้งจะ
ต้องมีระบบที่ฝ่ายบริหารจำเป็นต้องปฏิบัติ
เพื่อราษฎรอย่างแท้จริง และระบบที่ฝ่าย
ตุลาการจำเป็นต้องมีอิสระและดำรงไว้ซึ่งความ
เที่ยงธรรม”

ปรีดี พนมยงค์

ปรีดี พนมยงค์ : อนาคตของประเทศไทยควรดำเนินไปในรูปใด
ปาฐกถาในการชุมนุมสนทนาที่สามัคคีสมาคม (สมาคมนักเรียน
ไทยในสหราชอาณาจักร ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๖)

สถาบันปรีดี พนมยงค์

เลขที่ ๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) แขวงคลองตันเหนือ

เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๑๐

โทรศัพท์ ๐-๒๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๐-๒๓๘๑-๓๘๕๕

อีเมลล์ banomyong_inst@yahoo.com

เว็บไซต์ www.pridiinstitute.com

นายปรีดี พนมยงค์

อายุ ๒๐ ปี

ขณะศึกษาอยู่ที่ฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๖๓

ISBN 978-974-8136-50-9